

Warszawa, 24.03.2026 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.571.12.2025.JJ

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.

2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.

3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub przyzwoleniem⁴. Z kolei

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264).

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.

5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.

6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.

7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.

8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metod pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2024 r., Część II – Metodologia i zakres prac KMPT.

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4-6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

II. Wprowadzenie

9. W dniach 17–20 listopada 2025 r. oraz 27–28 stycznia 2026 r. przedstawicielki KMPT przeprowadziły wizytację Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie. Jej celem było sprawdzenie sposobu traktowania i warunków detencji kobiet oraz przedstawienie rekomendacji, które wzmocnią ich ochronę przed ryzykiem tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

10. W skład zespołu wizytującego wchodziły: Wiktoria Antoniak (prawniczka), Karina Balicka (kryminolog, specjalista ds. bezpieczeństwa wewnętrznego), Aleksandra Osińska (psycholożka) oraz Justyna Jóźwiak (dr nauk społecznych w zakresie socjologii).

11. W czasie wizytacji przedstawicielki KMPT odbyły wstępną rozmowę z mjr. Arkadiuszem Szczepockim – dyrektorem wizytowanej jednostki oraz mjr. Marcinem Banasiem i kpt. Mariuszem Gajewskim – zastępcami dyrektora, dokonały oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń i terenu zewnętrznego, przeprowadziły poufne rozmowy z osobami pozbawionymi wolności i funkcjonariuszami, zapoznały się z prowadzoną na miejscu dokumentacją oraz nagraniami z monitoringu. Na koniec wizyty delegacja KMPT przekazała swoje wstępne uwagi dyrektorowi Aresztu.

12. Po zakończeniu wizytacji przedstawicielki KMPT dokonały analizy przekazanej przez władze jednostki dokumentacji oraz nagrań monitoringu z 4 przypadków zastosowania środków przymusu bezpośredniego.

13. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

14. Areszt Śledczy w Warszawie-Grochowie jest jednostką penitencjarną przeznaczoną dla: tymczasowo aresztowanych kobiet i mężczyzn, kobiet młodoletnich, odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy oraz recydywistów penitencjarnych skierowanych do odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu zamkniętego (M-1, P-1, R-1) oraz recydywistów penitencjarnych odbywających karę w zakładzie karnym typu półotwartego (R-2). Ponadto mogą w niej przebywać kobiety tymczasowo aresztowane i skazane (M-1, P-1, R-1) poruszające się na wózku rehabilitacyjnym oraz osadzeni objęci programem substytucji metadonowej¹³.

¹³ Zob. Przeznaczenie zakładów karnych i aresztów śledczych określone przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, dostępne na stronie: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka-przeznaczenie-zk-i-as>.

15. Nadzór nad oddziałami kobiecymi sprawują: mjr Marcin Banaś (oddział B-2) oraz kpt. Mariusz Gajewski (oddział F-6, F-7) – zastępcy dyrektora Aresztu.

16. Pojemność jednostki wynosi 634 miejsc¹⁴. W czasie wizytacji w Areszcie przebywało 457 osadzonych, w tym: 182 mężczyzn (181 skazanych i 1 ukarany) i 275 kobiet (189 skazanych, 78 tymczasowo aresztowanych i 8 ukaranych). Od 1 kwietnia 2025 r. Aresztowi Śledczemu w Warszawie-Grochowie podlega Oddział Zewnętrzny w Warszawie-Bemowie. Odbywają tam karę wyłącznie skazane kobiety – młodociane, odbywające karę po raz pierwszy i recydywistki penitencjarne, skierowane do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego (M-2, M-3, P-2, P-3, R-2, R-3). Pojemność Oddziału Zewnętrznego wynosi 235 miejsc. Wizytacja KMPT nie obejmowała Oddziału Zewnętrznego w Warszawie-Bemowie.

17. Areszt Śledczy w Warszawie-Grochowie podlega Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie. Nadzór penitencjarny sprawuje Sąd Okręgowy Warszawa-Praga w Warszawie, VIII Wydział Penitencjarny i Nadzoru nad Wykonywaniem Orzeczeń Karnych.

18. W latach 2023–2025 Areszt był wielokrotnie wizytowany m.in. przez przedstawicieli: Najwyższej Izby Kontroli¹⁵, Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Warszawie¹⁶, Centralnego Zarządu Służby Więziennej¹⁷, Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Warszawie¹⁸.

19. Ostatnia kompleksowa kontrola sędziego penitencjarnego odbyła się w dniach 1–9 grudnia 2022 r. Analizując użycie środków przymusu bezpośredniego, sędzia zwrócił uwagę na uchybienia w postaci braku wyposażenia funkcjonariuszy w środki ochrony osobistej, niewłaściwej gradacji użytych środków, braku podania podstawy prawnej i braku opisu zachowania osadzonej. Sprawozdanie nie zawierało zaleceń. W lipcu 2024 r. sędzia penitencjarny przeprowadził doraźną lustrację, na polecenie Ministerstwa Sprawiedliwości, w sprawie traktowania dwóch osadzonych kobiet, i wydał jedno zalecenie dotyczące umożliwienia im uczestnictwa w praktykach religijnych w jak najszerszym i możliwym w warunkach penitencjarnych wymiarze.

¹⁴ W dniach wizytacji jeden z pawilonów (A-1) wyłączony był z użytkowania z uwagi na remont.

¹⁵ Tematem kontroli było poszukiwanie osób ukrywających się przed wymiarem sprawiedliwości. Raport nie zawierał uwag.

¹⁶ Niektóre Protokoły pokontrolne zawierały zalecenia w zakresie higieny ujęcia i badań wody, a także zapewnienia właściwego stanu technicznego ścian w części magazynowej Aresztu.

¹⁷ Więcej na temat wyników kontroli CZSW w pkt 87 raportu.

¹⁸ W sprawozdaniach z wizytacji OISW w Warszawie znajdują się zalecenia dotyczące m.in.: poprawnego dokumentowania i nadzorowania pracy osadzonych, wzmocnienia obsady kadrowej funkcjonariuszy zajmujących się zagadnieniami zatrudnienia osadzonych, dokumentowania rozmów na temat informowania skazanych o możliwości ubiegania się o odbywanie kary w SDE, remontu ambulatorium, poprawy organizacji i sposobu realizacji czynności profilaktycznych w jednostce, w tym profilaktyki narkotykowej, postępowania z osobami OZS, postępowania w przypadku szkód powstałych w majątku Skarbu Państwa, pozostawienia dokumentacji służbowej w miejscach dostępnych dla osadzonych, niewłaściwego stosowania środków przymusu bezpośredniego.

Wizytacja wojskowego sędziego penitencjarnego Wojskowego Sądu Garnizonowego w Warszawie, przeprowadzona w dniu 21 kwietnia 2022 r., zakończyła się brakiem zaleceń w zakresie dotyczącym osadzonych na podstawie orzeczeń wydanych przez sądy wojskowe. Żadna z wymienionych wyżej wizytacji i kontroli nie była ukierunkowana na zbadanie sytuacji kobiet pozbawionych wolności.

IV. Problemy systemowe

20. **[Powierzchnia celi mieszkalnej]** Największymi celami w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie w oddziałach męskich są: cela 8-osobowa (1) i cele 6-osobowe (2), natomiast na oddziale kobiecym – cela 8-osobowa (1) oraz 7-osobowa (1). Z dokumentacji uzyskanej podczas wizytacji, przedstawiającej liczbę cel według normy powierzchni mieszkalnej, wynika, że większość wieloosobowych cel spełnia jedynie minimalny standard krajowy 3 m² przestrzeni życiowej w przeliczeniu na jedną osobę. Metraż ten nie spełnia jednak standardów i zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)¹⁹. Minimalny metraż celi zalecany przez CPT wynosi 4 m² (w przypadku cel wieloosobowych) oraz 6 m² (w przypadku cel jednoosobowych)²⁰.

21. **[Opieka psychologiczna]** W Areszcie zatrudnionych jest 4 psychologów, co oznacza, że na jednego psychologa (przy pełnej pojemności Aresztu) przypada średnio 160 osadzonych. Stan ten spełniał standardy pracy penitencjarnej określone przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, zgodnie z którymi na jednego psychologa powinno przypadać nie więcej niż 200 osadzonych²¹. Jednakże w ocenie KMPT standard ten jest zbyt niski i nie przekłada się na efektywność oddziaływań psychologicznych oraz utrudnia wykrycie i udokumentowanie psychologicznych śladów tortur i innych form złego traktowania²². Na ten systemowy problem zwracała uwagę również Najwyższa Izba Kontroli²³.

¹⁹ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), <https://www.coe.int/en/web/cpt/home>.

²⁰ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 59 i 67. Zob. również dokument pt. „Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards”, 15 grudnia 2015 r., CPT/Inf (2015) 44. Zob. również wystąpienia RPO do Ministra Sprawiedliwości z 24 maja i 29 lipca 2016 r., KMP.571.5.2016.

²¹ Zob. Zarządzenie Nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2024 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych.

²² Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2021 r., s. 53-54. Zob. również wystąpienia RPO do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z 17 maja 2016 r., 19 lutego 2019 r. oraz 10 listopada 2020 r., KMP.571.8.2016.

²³ Zob. Sprawozdanie NIK z wyników kontroli pt. „Bezpieczeństwo osadzonych” z 2020 r., KPB.430.002.2020, nr ewid. 52/2020/P/19/040/KPB, s. 58.

22. W dniach wizytacji, w związku z wyłączeniem z użytkowania jednego pawilonu, psychologowie mieli pod opieką mniejszą liczbę osadzonych (średnio ok. 100 osadzonych). Wyjątek stanowił jeden psycholog, który sprawował opiekę nad dwoma oddziałami. Ich łączna pojemność wynosiła 221 osadzonych, zaś faktyczny stan zaludnienia w dniach wizytacji – 184 (oddział męski D-4 – 99 osadzonych, oddział kobiecy F-7 – 85 osadzonych).

23. **KMPT zaleca zorganizowanie pracy psychologów tak, aby była ona w miarę możliwości rozłożona równomiernie, zapewniała podobne obciążenie pracowników i oferowała zbliżone możliwości korzystania przez osadzonych z ich wsparcia. Równomierne rozłożenie pracy zwiększa efektywność i zaangażowanie pracowników oraz zapobiega wypaleniu zawodowemu.**

24. **[Aktywność tymczasowo aresztowanych]** W polskich jednostkach penitencjarnych problematyczna jest też sytuacja osób tymczasowo aresztowanych, które większość czasu spędzają w celach mieszkalnych bez możliwości pracy i podejmowania konstruktywnych zajęć w ciągu dnia²⁴. Najczęściej przysługuje im godzinny spacer raz dziennie, dostęp do świetlicy i biblioteki (zgodnie z grafiką). Należy podkreślić, że w przypadku wizytowanego Aresztu zatrudnienie przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz jednostek SW znalazło 12 tymczasowo aresztowanych kobiet.

25. Mimo tego sytuacja osób tymczasowo aresztowanych w polskich jednostkach penitencjarnych nie odpowiada standardom przewidzianym w Europejskich Regułach Więziennych²⁵ oraz raportach CPT²⁶ i SPT²⁷. SPT podkreśla, że wymuszona bezczynność zwiększa napięcie i może mieć poważne konsekwencje dla zdrowia i dobrego samopoczucia osadzonych, także dla przyszłej reintegracji po opuszczeniu zakładu. Skrajna i całkowita nieaktywność w dłuższym okresie może stanowić nieludzkie traktowanie²⁸.

26. **[Wyżywienie]** Przedstawicielki KMPT zwróciły uwagę na słabą jakość wyżywienia, monotonność posiłków, niewielką liczbę owoców i warzyw. W jadłospisie Aresztu, w dniach poprzedzających wizytację, na obiad dominowały produkty takie jak: ryż, leczno warzywne z soją, kasza z warzywami, kotlety sojowe, twaróg z makaronem, ziemniaki, bigos z mięsem wieprzowym, pulpet rybny. Osadzeni lub ich bliscy, którzy posiadają środki finansowe, mogą dokonywać zakupów różnych produktów, w tym żywnościowych, w więziennej kantynie, która w ocenie KMPT była dobrze wyposażona.

²⁴ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2022 r., s. 87.

²⁵ Zob. Zalecenia Rec (2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych, przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 stycznia 2006 r. na 952 posiedzeniu delegatów, Reguły 25.1 i 25.2.

²⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 73.

²⁷ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., par. 86-87.

²⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Beninie w 2008 r., CAT/OP/BEN/1, par. 273.

Natomiast dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej jedynym źródłem posiłków jest więzienna kuchnia.

27. KMPT dostrzega, że problem słabej jakości żywienia dotyczy większości wizytowanych jednostek penitencjarnych. W ostatnim czasie coraz więcej osadzonych podkreśla, że regularnie spożywa niezdrowe, przetworzone, pozbawione smaku jedzenie. Niska jakość posiłków wiąże się niewątpliwie z niewystarczającymi środkami finansowymi, którymi Służba Więzienna dysponuje w tym zakresie²⁹.

28. KMPT zwrócił także uwagę na tzw. suchy prowiant, czyli żywienie, które osadzony otrzymuje z przyczyn wskazanych w art. 109 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy³⁰ (dalej: k.k.w.). Najczęściej na czas konwoju osadzony dostaje zapakowane w jednorazową siatkę: chleb, 1,5 litra wody, kawałek margaryny i pasztetowej, a do tego dżem lub jajko na twardo, ser topiony, twaróg, marchew, jabłko czy cebulę. Należy podkreślić, że produkty te nie są zapakowane próżniowo, lecz najczęściej porcjowane i zapakowane w jednorazowe torebki (zdj. 2). Osadzeni zgłaszali, że nie posiadając w transporcie sztućców czy talerzy, jest im trudno przygotować z tych produktów np. kanapkę. Niektórzy wskazywali, że otrzymują marchewki i cebule, których nie da się skosztować bez umycia i obrania.

Zdj. 1. Obiad – kasza z warzywami.

Zdj. 2. Suchy prowiant.

²⁹ W dniu 9 marca 2025 r. RPO wystąpił do Ministra Sprawiedliwości (KMPT.571.1.2025) z postulatem zwiększenia minimalnych stawek dziennych przeznaczanych na żywienie osób osadzonych do poziomu uwzględniającego zmianę cen produktów spożywczych po 2016 r. Zob.:

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-wyzywienie-osadzonych-dzienna-stawka-wzrost-cen-ms>.

³⁰ Dz. U. z 2025 r. poz. 911. Przytoczony przepis określa, że skazany przebywający poza jednostką penitencjarną, w celi np. udziału w czynnościach procesowych lub innych czynnościach wymagających konwojowania, a któremu ze względów technicznych lub organizacyjnych nie można wydać gorącego posiłku – otrzymuje suchy prowiant o odpowiedniej wartości odżywczej i napój, z uwzględnieniem wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych. Skazany, którego stan zdrowia tego wymaga, otrzymuje żywienie w postaci suchego prowiantu według wskazań lekarza.

29. **[Umieszczanie osadzonych daleko od domu]** Obecne regulacje prawne nie przewidują, aby osoby skazane odbywały karę pozbawienia wolności najbliżej swego miejsca zamieszkania. Osadzeni często umieszczani są w miejscowościach znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania, co utrudnia podtrzymywanie więzi z rodziną, a przede wszystkim z dziećmi. Generuje także inne problemy, jak np. trudności w całonocnej podróży z małym dzieckiem na widzenie z rodzicem, niemożność odwiedzin przez rodziców będących w podeszłym wieku i schorowanych, brak środków finansowych rodziny na podróz.

30. Sytuacja kobiet w tym względzie jest szczególnie trudna z uwagi na znacznie mniejszą liczbę oddziałów kobiecych. Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizował ten problem Ministrowi Sprawiedliwości na początku 2024 r., powołując się m.in. na liczne standardy międzynarodowe postępowania z więźniami³¹.

31. **[Dostęp do środków higienicznych dla kobiet]** W wizytowanym Areszcie kobiety otrzymywały bezpłatnie 1 opakowanie podpasek na miesiąc (20 sztuk). Dla większości kobiet, z którymi rozmawiały przedstawicielki KMPT, liczba ta była niewystarczająca. Uzyskanie dodatkowych bezpłatnych sztuk podpasek było możliwe po wystawieniu wniosku/prośby o dodatkowe zapotrzebowanie. Nie zawsze jednak było ono realizowane. Ponadto, jak ustaliła delegacja KMPT, dostarczane przez Służbę Więzienną podpaski są niskiej jakości.

32. Osadzone mogą dokupić podpaski lub tampony w więziennej kantynie³². W ocenie KMPT wybór środków higienicznych dla kobiet w kantynie Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie był jednak niewielki. W spisie produktów dostępnych w kantynie widniały jedynie 2 rodzaje podpasek oraz 1 rodzaj tamponów dostępny w dwóch wersjach opakowań, zróżnicowanych pod względem liczby sztuk. Cena tych produktów była dużo wyższa niż w sklepach „wolnościowych”³³.

33. Przepisy krajowe są nieprecyzyjne w zakresie dostępu osadzonych kobiet do podpasek³⁴. Możliwość samodzielnego zakupu w kantynie środków higienicznych dla kobiet nadal nie rozwiązuje problemu bezpłatnego dostępu dla tych osadzonych, które nie posiadają środków finansowych oraz nie mogą liczyć na pomoc z zewnątrz. Szczególnie trudna pod tym względem jest sytuacja kobiet, które pochodzą z rodzin o niskim statusie ekonomicznym, borykających się z czasowym lub stałym ubóstwem finansowym. W takich przypadkach reglamentowana przez Służbę Więzienną liczba

³¹ Wystąpienie generalne RPO z 21 lutego 2024 r., KMP.571.1.2024.

³² Zob. § 6 pkt 2 Instrukcji nr 3/25 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami.

³³ Przykładowo cena tamponów w więziennej kantynie wynosiła 25 zł, podczas gdy taki sam produkt w drogeriach kosztował od 10,99 zł do 17,99 zł.

³⁴ Zob. Tabela nr 4 do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1406).

podpasek może być niewystarczająca i prowadzi do ubóstwa menstruacyjnego, wpędzać kobiety w poczucie wstydu, prowadzi do braku pewności siebie i stygmatyzacji³⁵.

34. **[Usytuowanie umywalek poza kąciem sanitarnym]** W wizytowanym Areszcie 3 cele w oddziale F-7 dla kobiet posiadają umywalki poza kąciem sanitarnym. Na aprobatę zasługuje fakt, że systematyczne działania Służby Więziennej powodują polepszenie sytuacji w tym zakresie. Zgodnie z informacjami uzyskanymi od administracji Aresztu, w oddziale F-7 trwa obecnie proces dostosowywania pomieszczeń do wymogów określonych w § 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności³⁶, który stanowi, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Problem umywalek poza kąciem sanitarnym wielokrotnie sygnalizowany był w raportach rocznych KMPT³⁷ oraz pismach kierowanych do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej³⁸.

35. **[Sytuacja osadzonych z niepełnosprawnościami, niesamodzielnych, przewlekle chorych oraz starszych w jednostkach penitencjarnych]** Wizytowany Areszt jest częściowo przystosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach rehabilitacyjnych lub z innymi niepełnosprawnościami. W oddziale dla kobiet (B i F) są cele mieszkalne (łącznie 2) posiadające udogodnienia dla osób poruszających się na wózkach (w kąciu sanitarnym zamontowano uchwyty z jednej strony miski ustępowej oraz przy umywalce, w celach jest też bezprogowy prysznic z siedziskiem). W łaźniach (oddziału F-6 i F-7) natomiast jedno stanowisko prysznicowe wyposażone było w siedzisko i uchwyt.

36. W ocenie KMPT sytuacja osadzonych kobiet z niepełnosprawnościami, niesamodzielnych, przewlekle chorych oraz starszych w jednostkach penitencjarnych może być trudniejsza niż mężczyzn w zakresie zapewnienia odpowiednich warunków bytowych, opieki medycznej oraz możliwości samodzielnego funkcjonowania. Z uwagi na brak wystarczającej liczby miejsc dla kobiet w więziennych podmiotach leczniczych, dużym problemem jest zapewnienie odpowiedniej opieki lekarskiej osadzonym

³⁵ Na kwestię braku łatwego dostępu do produktów higienicznych wskazywał CPT w swoim raporcie z wizyty w Czarnogórze. Komitet zaznaczył, że szczególne znaczenie ma właściwy dostęp do urządzeń sanitarnych oraz adekwatna ilość niezbędnych produktów higienicznych (takich jak podpaski i tampony). Zdaniem CPT niezapewnienie kobietom tego typu artykułów w więzieniu może oznaczać poniżające traktowanie. Zob. Raport z wizyty CPT w Czarnogórze; CPT/Inf (2023) 10, par. 85. Szczegółowo temat dostępu do środków higienicznych dla kobiet opisany został także w raporcie KMPT z wizytacji Oddziału Zewnętrznego w Lublińcu Zakładu Karnego w Herbach (KMP.12.2023).

³⁶ Dz. U. poz. 2847.

³⁷ Zob. Raport RPO z działalności w Polsce KMPT w 2023 r., s. 79.

³⁸ Pismo RPO z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie o sygn. II.517.6121.2014; pismo RPO z dnia 10 marca 2016 r. w sprawie o sygn. IX.517.1494.2015.

cierpiącym na choroby nowotworowe, geriatryczne oraz na zespół odstawienny³⁹. Niezbędne jest zatem usprawnienie systemu więziennej służby zdrowia⁴⁰ oraz systematyczne usuwanie barier architektonicznych i wdrażanie rozwiązań sprzyjających jak największej samodzielności i aktywności osób z różnymi typami niepełnosprawności, a także tworzenie inkluzywnego środowiska, wyrównującego szanse w dostępie do resocjalizacji i readaptacji osadzonych, w szczególności kobiet.

37. **[Możliwości edukacyjne dla osadzonych kobiet]** Z ustaleń KMPT wynika, że osadzone kobiety mają ograniczone możliwości edukacyjne. W polskim systemie penitencjarnym jest tylko jeden zakład karny⁴¹, w którym znajduje się szkoła dla kobiet. Uruchamiane są także kwalifikacyjne kursy zawodowe. Dla kobiet możliwe jest kształcenie w zawodach: krawiec, kucharz, cukiernik. Dla mężczyzn oferta jest szersza, obejmuje 32 rodzaje zawodów, a wśród nich m.in. fryzjer, informatyk, fotograf, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik architektury krajobrazu, technik grafiki i poligrafii cyfrowej⁴².

38. W ocenie KMPT należy dążyć do zapewnienia szerszej, bardziej zróżnicowanej oferty edukacyjnej i szkoleniowej dla kobiet pozbawionych wolności. Edukacja jest ważnym środkiem pomagającym kobietom zdobyć pracę, pewność siebie i niezależność. Umożliwienie zdobywania zawodu wyłącznie w stereotypowych pod względem płci kierunkach (np. pranie, szycie, gotowanie) może wiązać się z ograniczonym potencjałem zarabiania na życie i utrudniać readaptację na wolności. Aby temu przeciwdziałać, trzeba stworzyć możliwości rozwoju kobiet w bardziej opłacalnych zawodach. Dlatego istnieje potrzeba utrzymania równowagi między różnymi rodzajami oferowanego szkolenia zawodowego, które będzie odpowiadać wymaganiom rynku i mieć na celu zwiększenie realnych szans kobiet na zarabianie na życie po zwolnieniu⁴³.

39. **[LGBTIQ+]** W listopadzie 2025 r., podczas wizytacji KMPT, do Aresztu przyjęta została transkobieta, która od 2 lat była w procesie tranzycji. Przed osadzeniem w Areszcie regularnie przyjmowała hormony. Preferowała, by używano

³⁹ Problem ten był szerzej opisany w raporcie KMPT z dnia 6 lutego 2025 r. wizytacji w Areszcie Śledczym w Kielcach. Dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2025-02/Raport%20-%20A%C5%9A%20Kielce%202024.pdf>.

⁴⁰ Zob. Wystąpienie generalne RPO z 16 października 2024 r., KMP.571.24.2024.

⁴¹ ZK Nr 1 w Grudziądzu.

⁴² Problem ten był szerzej opisany w raporcie KMPT z dnia 6 lutego 2025 r. wizytacji w Areszcie Śledczym w Kielcach. Dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2025-02/Raport%20-%20A%C5%9A%20Kielce%202024.pdf>.

⁴³ Zob. Current issues and good practices in prison management, Report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, Alice Jill Edwards, 20 lutego 2024 r., A/HRC/55/52, par. 68. Zob. także: Handbook on Women and Imprisonment, Second edition, with reference to the United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (The Bangkok Rules), 2014 r., s. 50-51.

wobec niej zaimków żeńskich. Wobec osadzonej miała być wykonywana kara 90 dni zastępczej kary pozbawienia wolności. Przez 2 tygodnie przebywała w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie. Następnie została przetransportowana do Zakładu Karnego w Ławie, gdzie po 27 dniach udzielono jej zezwolenia na odbywanie kary w systemie dozoru elektronicznego.

40. Pierwszą dobę po umieszczeniu w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie osadzona spędziła w oddziale męskim, w celi, w której przebywał mężczyzna. Ta sytuacja była dla niej nie tylko niekomfortowa, ale również potęgowała stres oraz niepewność związane z przyjęciem do jednostki penitencjarnej. Mimo że nie doznała ze strony współosadzonego żadnej krzywdy, takie rozmieszczenie osoby transpłciowej stworzyło ryzyko narażenia jej (choćby w najmniejszym stopniu) na upokarzające lub poniżające komentarze. Kolejnego dnia została przeniesiona do celi pojedynczej (monitorowanej) na tym samym oddziale. Kontrola osobista, podczas której musiała zdjąć bieliznę i przykucnąć, odbywała się w obecności dwóch funkcjonariuszy. Przed kontrolą osadzona zgłosiła prośbę, że chciałaby, aby czynność tą przeprowadziły kobiety. W odpowiedzi usłyszała, że „faceta przeszukuje facet”. Funkcjonariusze używali wobec niej zaimków męskich. Nie mogła do celi zabrać swojego stanika (nie otrzymała również zastępczego) oraz grzebienia (miała długie włosy). Podczas zatrzymania nie miała przy sobie gotówki, tylko kartę bankomatową, a więc niemożliwe było zakupienie karty telefonicznej i innych artykułów w kantynie (obróć środkami, które są na kartach bankomatowych, nie jest możliwy w warunkach więziennych). W celi przejściowej nie było kartki ani długopisu, aby mogła skierować jakąkolwiek prośbę. Dopiero po interwencji przedstawicielki KMPT wychowawca dostarczył osadzonej do celi artykuły piśmiennicze i kartę startową do telefonu. Drugiego dnia po przyjęciu osadzona odbyła rozmowę z psychologiem, którą oceniła jako wspierającą i życzliwą. Podczas pierwszych kilku dni nie spotkała się z negatywnymi komentarzami ze strony funkcjonariuszy SW. Inaczej wspominała kontakt z funkcjonariuszami Policji, którzy dokonywali zatrzymania. Jak relacjonowała, była przez nich wyszydzana oraz używano wobec niej zbyt mocno zapiętych kajdanek na ręce.

41. Drugiego dnia po przyjęciu do Aresztu została przyjęta przez lekarza, który zlecił wydawanie konkretnych leków, w tym plastrów z estrogenem. Z relacji pielęgniarki wynikało, że zleczone leki były osadzonej dostarczane.

42. Delegacja KMPT otrzymała informację, że w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie brak jest wytycznych dotyczących postępowania z osobami o różnicowanej orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej. Innym problemem jest brak poufnych i skutecznych mechanizmów zgłaszania przypadków nadużyć i dyskryminacji, których mogą doświadczać osoby LGBTIQ+ w więzieniach.

43. Warto podkreślić, że Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich (ZRPO) w wystąpieniu do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zwracał uwagę na ryzyko naruszenia praw transpłciowych osadzonych w zakresie braku wdrożenia odpowiednich procedur, niezapewnienia wystarczającej opieki medycznej oraz niewłaściwego traktowania przez nieprzeszkolony personel⁴⁴.

44. W ocenie KMPT konieczne jest podjęcie przez Ministerstwo Sprawiedliwości systemowych rozwiązań przez opracowanie i wdrożenie reguł postępowania z osobami LGBTIQ+, w oparciu o standardy międzynarodowe, a także określenie polityki zwalczania dyskryminacji i wykluczenia osób w jednostkach penitencjarnych⁴⁵.

45. Jednocześnie KMPT zachęca dyrektorów jednostek penitencjarnych do organizowania szkoleń dla kadry penitencjarnej, wzmacniających ich wiedzę i kompetencje w obszarze sytuacji osób LGBTIQ+, a także kształtujących empatię oraz zrozumienie dla ich potrzeb w warunkach pozbawienia wolności⁴⁶.

46. **[System identyfikacji przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć]** W wizytowanym Areszcie nie istnieje system identyfikacji przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć. Ryzyko wystąpienia tej formy przemocy dotyczy całej populacji osadzonych, w szczególności jednak kobiet, osób młodościanych, osób LGBTIQ+ i cudzoziemców. Zalecenie cyklicznego włączania do programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej zagadnień związanych z omawianym obszarem zostało sformułowane przez Zastępcę Rzecznika Praw Obywatelskich w piśmie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. ZRPO podkreślił, że uwrażliwienie funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Służby Więziennej na zagadnienia związane z problematyką przemocy ze względu na płeć i przemocy seksualnej z pewnością wzmocni ich potencjał zawodowy. Pozwoli na wykrywanie, reagowanie i przede wszystkim zapobieganie niewłaściwemu zachowaniu w jednostkach penitencjarnych⁴⁷.

⁴⁴ Wystąpienie generalne ZRPO z 23 sierpnia 2024 r., IX.517.1386.2020. zob:

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-08/Do_DGSW_osoby_transpłciowe_wiezenia_23_08_2024.pdf.

⁴⁵ Więcej na temat kluczowych rekomendacji dotyczących osób LGBTIQ+ w miejscach pozbawienia wolności w: Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie. Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE, OSCE/ODIHR, 2023 r., dostęp: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/1/559935.pdf>. Zob. także: Raport CPT z wizyty w Austrii w 2014 r., CPT/Inf (2015) 34, par. 116; Raport CPT z wizyty w Malcie w 2015 r., CPT/Inf (2016) 25, par. 53. Na szczególne potrzeby osób transpłciowych umieszczonych w jednostkach penitencjarnych KMPT zwracał uwagę w raporcie rocznym za rok 2022 r., zob:

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2023-11/Raport_roczny_KMPT_2022_dostepny.pdf.

⁴⁶ Przykładowe szkolenie odbyło się w 2024 r. w Zakładzie Karnym w Tarnowie, zob.

<https://sw.gov.pl/aktualnosc/zaklad-karny-w-tarnowie-szkolimy-sie>.

⁴⁷ Wystąpienie generalne ZRPO z 6 sierpnia 2024 r., KMP.571.14.2024, zob.:

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-08/Do_SW_plec_przemoc_szkolenia_6_08_2024.pdf.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Warunki bytowe

47. Analiza rozmieszczenia osadzonych poczyniona przez wizytatorki KMPT, na podstawie Centralnej Bazy Danych Osób Pozbawianych Wolności (CBDOPW), wykazała, że w 2025 r. zdarzały się sytuacje umieszczania kobiet na oddziałach męskich. Jest to praktyka spotykana w wielu jednostkach penitencjarnych i spowodowana niewystarczającą liczbą miejsc dla kobiet w oddziałach dla nich przeznaczonych. W wizytowanym Areszcie pobyty kobiet na oddziałach męskich nie należały do długoterminowych (wynosiły one od kilku do kilkudziesięciu dni).

48. Warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 87 § 1 k.k.w. kobiety odbywają karę pozbawienia wolności odrębnie od mężczyzn. Jednakże Instrukcja nr 3/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami (dalej: Instrukcja w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami) doprecyzowuje: kobiety osadza się w jednostkach penitencjarnych przeznaczonych dla kobiet lub w wyodrębnionych oddziałach. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dopuszcza się osadzenie kobiet w innym oddziale. Decyzję w tym zakresie podejmuje dyrektor jednostki po zapoznaniu się ze stanowiskiem kierowników działów penitencjarnego i ochrony, a w przypadku tymczasowo aresztowanych kobiet – także kierownika działu ewidencji (§ 8).

49. W ocenie KMPT praktyka umieszczania kobiet na oddziałach męskich może zwiększać ryzyko doświadczania przemocy ze względu na płeć zarówno ze strony osadzonych mężczyzn, jak i personelu męskiego pełniącego służbę w tych oddziałach. Z drugiej strony, potrzeba zapewnienia kobietom szczególnej ochrony na tych oddziałach może prowadzić do jeszcze większej izolacji przez np. zminimalizowanie aktywności poza celą mieszkalną, co może nieść konsekwencje dla ich zdrowia psychicznego. Na podobny problem zwrócił uwagę SPT⁴⁸. Konieczność umieszczania w odrębnych instytucjach więźniów przy wzięciu pod uwagę m.in. płci wskazują Reguły Nelsona Mandeli⁴⁹.

50. Mając to na uwadze, KMPT zaleca, aby kobiety pozbawione wolności były umieszczane w odpowiednich dla nich oddziałach, uwzględniając zasadę separacji kobiet od mężczyzn oraz odbywania kary we właściwym systemie.

⁴⁸ Zob. Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Prevention of torture and ill treatment of women deprived of their liberty, 18 stycznia 2016 r., CAT/OP/27/1, par. 43.

⁴⁹ Reguła 11: (...) mężczyźni i kobiety, w takim stopniu, jak to możliwe, będą umieszczani w odrębnych instytucjach; w instytucjach przyjmujących zarówno mężczyzn, jak i kobiety, części instytucji przeznaczone dla kobiet będą całkowicie oddzielone.

51. Podczas oglądu Aresztu delegacja KMPT odczuła, że w wielu celach i pomieszczeniach było zimno. Grzejniki były zimne lub ledwo ciepłe. Osadzone dogrzewały się prowizorycznymi, własnoręcznie zrobionymi termoforami – plastikowymi butelkami z ciepłą wodą. Wiele osób wewnątrz budynku ubranych było w kurtki. Niektóre osadzone relacjonowały, że niska temperatura w celach mieszkalnych zmusza je do spania w kurtkach lub ciągłego nakrywania się nimi.

52. Problem niskich temperatur w pomieszczeniach Aresztu znany jest od lat i wynika z przestarzałego systemu grzewczego. Z powodu poważnych usterek nie zapewnia się w Areszcie w sposób wystarczający ciepła, szczególnie w okresach silnych mrozów. W okresie tegorocznych mrozów dyrektor Aresztu wydał polecenie, aby rozdawać osadzonym dodatkowe koce oraz przenośne grzejniki olejowe. Jest to jednak rozwiązanie doraźne. Z informacji uzyskanych od dyrektora Aresztu wynika, że poinformował swoich przełożonych o trudnej sytuacji i konieczności przeprowadzenia napraw i remontów. Będzie to jednak możliwe dopiero wiosną.

53. **KMPT rekomenduje przeprowadzenie gruntownej modernizacji systemu grzewczego w celu zapewnienia osadzonym i funkcjonariuszom odpowiedniego ogrzewania w sezonie grzewczym.**

54. Remontu i odświeżenia wymagają także inne pomieszczenia. W pierwszej kolejności należy wskazać na celę B-220 (w czasie wizytacji podpisana jako „Cela izolowana”), w której w dniach wizytacji przebywała osadzona z podejrzeniem gruźlicy. Ściany tej celi w dużej mierze zajęte były przez pleśń (zdj. 3). Innymi pomieszczeniami wymagającymi odświeżenia są: pokój do widzeń bez dozoru funkcjonariusza (brudne ściany, pęknięcia na ścianach), poczekalnie przy magazynach (brudne, popękane ściany), łaźnie na oddziałach F-6 i F-7 (wilgoć na sufitach, odpadające farba).

Zdj. 3. Wnętrze celi B-220.

55. Wyposażenie, poziom higieny i czystości odwiedzanych przez KMPT cel mieszkalnych i innych pomieszczeń był zróżnicowany. W niektórych celach widoczne były zacieki i ubytki na ścianach, brak klamek w drzwiach do kąpika sanitarnego, usterki armatury łazienkowej: niedziałające spłuczki, przeciekające umywalki, urywane lub połamane klapy do sedesu, wysłużone ręczniki i czajniki. W wielu celach materace, których używały osoby osadzone, były mocno wyeksploatowane. Na większości ze skontrolowanych materacy widoczne były plamy, dziury i zawilgocenia. W 8-osobowej celi (B-211) było tylko 6 stołków do siedzenia. Uwagę wizytujących w celach dla kobiet zwróciły kosze na śmieci bez pokrywek, co nie odpowiada wymogom § 6 ust. 2 pkt 2 Instrukcji w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami⁵⁰. W świetlicy na oddziale B-2 nie działał telewizor, a sprzęt do ćwiczeń posiadał usterki (np. orbitrek miał wymontowany komputer do pomiarów, połamane siodełko).

Zdj. 4. Stan wyeksploatowania czajnika na wyposażeniu celi mieszkalnej.

56. Jak ustaliła delegacja KMPT, nie zawsze regularnie dostarczano do cel środki higieny. W jednej celi w oddziale F-7 przebywała kobieta izolowana z powodu podejrzenia gruźlicy. Osadzona nie miała papieru toaletowego oraz podpasek, pomimo zgłaszania wielokrotnych próśb w tym zakresie. Na nagraniu z monitoringu widać było, jak kobieta po skorzystaniu z toalety, zamiast papieru toaletowego, używa szmatki, którą następnie pierze ręcznie w umywalce. Dopiero po interwencji przedstawicielki KMPT osadzonej dostarczono papier toaletowy i podpaski.

57. KMPT zaleca polepszenie warunków materialnych przez: remont i odświeżenie pomieszczeń, naprawę usterek, wymianę wyeksploatowanych materacy, ręczników, czajników, zapewnienie odpowiedniego wyposażenia cel, systematycznego dostarczania niezbędnych środków higienicznych (papier toaletowy, podpaski), a także zadbanie o bezpieczną utylizację zużytych środków menstruacyjnych, czyli m.in. wyposażenie cel mieszkalnych w kosze z pokrywą przeznaczone na zużyte środki higieniczne.

⁵⁰ Przepis ten wskazuje, że w jednostkach penitencjarnych przeznaczonych dla kobiet należy zapewnić właściwe warunki higieniczne przez m.in. wyposażenie cel mieszkalnych w dodatkowe przedmioty, takie jak kosze z pokrywą przeznaczone na zużyte środki higieniczne i miski.

58. Kąpiele odbywały się dwa razy w tygodniu (czas trwania kąpeli wynosił 10 minut). W łaźni, z której korzystały kobiety, stanowiska prysznicowe były wydzielone oraz posiadały zasłonki umożliwiające odgródkowanie się od innych osób. Problemem jednak okazała się zbyt wysoka temperatura wody lecącej z prysznica⁵¹, niemalże wrzątek, uniemożliwiający kąpiel. Podczas wizytacji uzupełniającej KMPT w styczniu 2026 r. dyrektor Aresztu zapewnił, że zlecił regulację systemu, tak aby osadzonym zapewnić właściwą temperaturę wody pod prysznicami.

59. Z obserwacji delegacji wynika, że zdecydowana większość placów spacerowych w Areszcie to niewielkie dziedzińce otoczone betonem, których dach stanowiła siatka w jednym miejscu zadaszona w celu ochrony więźniów przed złymi warunkami atmosferycznymi. Plac spacerowy wyposażony był jedynie w ławkę. Dodatkowo nie były odśnieżane, co utrudniało osadzonym w pełni korzystanie z nich, w szczególności osobom mającymi trudności w poruszaniu się. Przedstawicielki KMPT, analizując nagrania z monitoringu, dostrzegły, że na nieodśnieżony plac spacerowy został doprowadzony mężczyzna poruszający się o dwóch kulach. Przez cały czas trwania spaceru (ok. 30 min) stał wraz z innymi osadzonymi pod ścianą.

Zdj. 5. Nieodśnieżony plac spacerowy.

60. Standardy wyposażenia placu spacerowego i warunki korzystania z niego określają Reguły Nelsona Mandeli⁵². Regularnie zwraca na nie uwagę również CPT⁵³. KMPT jest świadomy faktu, że trudno będzie zmienić projekt placów spacerowych,

⁵¹ W Areszcie funkcjonuje zewnętrzne regulowanie temperatury wody pod prysznicem. Osadzone nie mają możliwości samodzielnej regulacji.

⁵² Każdy więzień powinien mieć zagwarantowaną codzienną, przynajmniej godzinną, możliwość wykonywania odpowiednich ćwiczeń fizycznych na wolnym powietrzu, jeśli warunki pogodowe na to pozwalają. Młodzi więźniowie oraz inni będący w odpowiednim wieku i kondycji fizycznej powinni w czasie przeznaczonym na ćwiczenia fizyczne otrzymać możliwość wykonywania ćwiczeń sportowych i rekreacyjnych. W tym celu jednostki penitencjarne powinny zapewnić im odpowiednią przestrzeń, urządzenia i wyposażenie (Reguła 23). Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/reguly-nelsona-mandeli>.

⁵³ CPT zaleca, by „podjęto kroki celem umożliwienia wszystkim osadzonym odbycia codziennych ćwiczeń na zewnątrz w warunkach, które umożliwiają im fizyczne zmęczenie się. Dodatkowo wszystkie dziedzińce przeznaczone do wykonywania ćwiczeń należy zaopatrzyć w pewien rodzaj ochrony przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi i najlepiej umożliwiać widok na horyzont”. Zob. CPT (2017) 62.

zważywszy na przeznaczenie Aresztu i względy ochronne, w tym ograniczenia wynikające z przepisów. Pewne działania są jednak możliwe bez nadmiernych nakładów finansowych lub zmian legislacyjnych (np. wyposażenie w sprzęt do ćwiczeń).

61. Krajowy Mechanizm zaleca poprawę warunków na placach spacerowych przez wyposażenie ich m.in. w sprzęt sportowy lub inne akcesoria pozwalające na angażowanie się w różnorodne formy aktywności fizycznej, przynoszące korzyści dla zdrowia i samopoczucia.

62. W trakcie zapoznawania się z obrazem z kamer zainstalowanych w Areszcie delegacja KMPT dostrzegła, że strefa maskowania na niektórych kamerach, mająca zasłaniać intymne części ciała w momencie korzystania z toalety lub prysznicza, zamontowana była w sposób, który nie osłaniał w pełni części intymnych osadzonych (czarny kwadrat był za mały m.in. w WC celi 219 – stanowisko prysznicowe, WC celi 220 – stanowisko prysznicowe, WC celi 612 – miska ustępowa). Taki sposób usytuowania strefy prywatności umożliwia ukazywanie intymnych części ciała osadzonych oraz wykonywanych intymnych czynności fizjologicznych, co jest nie do pogodzenia z wymaganiami określonymi w art. 73a § 5 k.k.w. oraz w § 3 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 października 2009 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do przekazywania, odtwarzania i utrwalania obrazu lub dźwięku z monitoringu w zakładach karnych⁵⁴.

63. Sygnalizowany problem może być przyczyną zaistnienia przemocy ze względu na płeć i przemocy seksualnej (SGBV). Jak bowiem wskazują eksperci Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR), monitorowanie lub oglądanie osób osadzonych podczas kąpieli lub w toaletach może prowadzić do ujawnienia się różnych form upokarzania o podtekście seksualnym (np. wygłaszanie obelg o charakterze seksualnym, obscenicznych komentarzy, robienie gestów o podtekście seksualnym, gwizdanie lub wpatrywanie się). W pomieszczeniach, gdzie znajdował się podgląd z wszystkich kamer, dyżur pełnili głównie mężczyźni.

64. KMPT zaleca przegląd i analizę usytuowania i funkcjonowania maskowania stref prywatności w przekazywanych obrazach z części cel mieszkalnych przeznaczonych do celów sanitarno-higienicznych oraz montażu ich w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała osadzonych oraz wykonywanych przez nich intymnych czynności fizjologicznych oraz kąpieli.

65. Zgodnie z § 11 Instrukcji w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami jednostki penitencjarne przeznaczone dla kobiet lub wyodrębnione oddziały powinny dysponować, poza świetlicą i oddzielnym pomieszczeniem do kontroli osobistej, w miarę możliwości: salą edukacyjną do realizacji programów

⁵⁴ Dz. U. z 2024 r. poz. 1490.

resocjalizacji; salą do zajęć ruchowych; zapleczem socjalnym w postaci pomieszczenia lub kąpka wyposażonego w urządzenia gospodarstwa domowego typu lodówka, kuchenka, piekarnik, naczynia; pomieszczeniem gospodarczym, które może pełnić funkcję pralni, suszarni, prasowni. Na oddziale dla kobiet wizytowanej jednostki, oprócz cel mieszkalnych, znajdowała się świetlica. Innych pomieszczeń, tj. kuchenki, pralni, nie było ani w oddziałach dla kobiet, ani dla mężczyzn.

66. KMPT zaleca, aby w najbliższych planach remontowych uwzględnić wytyczne zawarte w Instrukcji DGSW i dążyć do utworzenia wymienionych wyżej pomieszczeń w oddziałach.

67. W większości okien jednostki zamontowane były przesłony, tzw. blendy. KMPT dostrzega konieczność zapewnienia bezpieczeństwa w jednostkach penitencjarnych, w tym stosowania odpowiednich zabezpieczeń techniczno-ochronnych w oknach pomieszczeń, w których na stałe przebywają osoby pozbawione wolności. Niemniej środki te powinny być stosowane jedynie w wyjątkowych, ściśle uzasadnionych przypadkach. Każde tego rodzaju rozwiązanie wymaga oceny proporcjonalności oraz uwzględnienia jego wpływu na warunki bytowe i dobrostan psychiczny osadzonych.

68. CPT podkreślił, że władze powinny indywidualnie oceniać zasadność stosowania szczególnych środków bezpieczeństwa wobec każdego osadzonego. Nawet jeśli są one konieczne, nie mogą skutkować pozbawieniem dostępu do światła dziennego i świeżego powietrza, które stanowią podstawowe potrzeby życiowe. Ich brak sprzyja m.in. rozprzestrzenianiu się chorób, zwłaszcza gruźlicy. Komitet zauważa, że ogólna poprawa warunków bytowych może być kosztowna, jednak modyfikacja zabezpieczenia okien i usunięcie barier dla światła oraz powietrza – także przy ewentualnym dostosowaniu zabezpieczeń – nie wiąże się zwykle z dużymi wydatkami, a przynosi istotne korzyści⁵⁵. Kwestia stosowania tzw. blend w polskich jednostkach penitencjarnych została również odnotowana przez CPT podczas wizyty w 2017 r.⁵⁶.

69. KMPT rekomenduje dokonanie przeglądu zasadności stosowania przesłon okiennych oraz ich pozostawienie wyłącznie w miejscach, gdzie ich zastosowanie jest niezbędne. W odniesieniu do przesłon starszego typu zaleca się ich wymianę na rozwiązania konstrukcyjne, które nie będą ograniczały cyrkulacji powietrza oraz dostępu do naturalnego światła w celach mieszkalnych.

70. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 2023 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie warunków bytowych osób

⁵⁵ Zob. Jedenasty Raport Generalny CPT, [CPT/Inf (2001)16, p. 30].

⁵⁶ CPT zalecił ich usunięcie, a w przypadku, gdyby ich obecność okazała się rzeczywiście niezbędna, zastąpienie ich rozwiązaniami technicznymi, które zapewniają odpowiedni dopływ światła naturalnego oraz świeżego powietrza do cel. Zob. Raport z wizytacji CPT w Polsce, [CPT/Inf (2018) 39, par. 69].

osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych⁵⁷, określającym normy należności przedmiotów dla skazanych kobiet, według zgłaszanych potrzeb osadzona może otrzymać dwa staniki z więziennego magazynu. Jak ustaliła delegacja KMPT, podczas pierwszego dnia wizyty w magazynie nie było staników. W następnych dniach uzupełniono asortyment i były już dostępne w różnych rozmiarach. Jednak rozmowy przeprowadzone z osadzonymi wykazały, że nie wiedziały one o możliwości ich otrzymania. Niektóre osadzone nie posiadały stanika, inne miały pożyczony od współosadzonych.

71. Podczas odwiedzania cel mieszkalnych delegacja KMPT zauważyła, że ubiór niektórych tymczasowo aresztowanych kobiet był niekompletny. Osoby, które nie posiadały pomocy z zewnątrz w formie paczek, dysponowały wyłącznie odzieżą, którą miały w dniu zatrzymania (np. jedną parą skarpet i majtek, brak piżamy).

72. Na problem ten zwracał już wcześniej uwagę Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich w piśmie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej⁵⁸.

73. W ocenie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich, przyjęcie osoby tymczasowo aresztowanej do jednostki penitencjarnej powinno wiązać się z przeprowadzeniem szeregu czynności mających na celu ocenę stanu i liczby sztuk posiadanej przez nią odzieży. Administracja jednostki penitencjarnej powinna weryfikować, czy i jaką odzieżą i bielizną dysponuje osoba przyjmowana do jednostki w chwili osadzenia. Weryfikacja ta ma na celu ustalenie, czy posiadana bielizna i odzież zapewniają możliwość utrzymania właściwej higieny osobistej i schludnego wyglądu oraz czy jest odpowiednia do pory roku. Należy dążyć do tego, by przy przyjęciu do jednostki penitencjarnej już w magazynie depozytowym, a także podczas rozmowy wstępnej z wychowawcą, tymczasowo aresztowany był informowany o możliwości uzyskania brakującej mu odzieży odpowiedniej do panujących warunków pogodowych oraz bielizny na zmianę. Ta informacja powinna zawierać także wskazanie, że zgodnie z art. 113a § 4 k.k.w. tymczasowo aresztowany – za zezwoleniem dyrektora aresztu śledczego – może otrzymywać paczki z niezbędną mu odzieżą, bielizną, obuwem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz środkami higieny.

74. KMPT zaleca obowiązkowe informowanie osadzonych kobiet o możliwości otrzymania stanika, a osób tymczasowo aresztowanych – o możliwości uzyskania brakującej odzieży odpowiedniej do panujących warunków pogodowych oraz bielizny na zmianę.

75. W trakcie wizytacji ustalono, że w niektórych celach osadzone nie miały zapewnionego dostępu do odpowiednich warunków umożliwiających skuteczne

⁵⁷ Dz. U. poz. 1519.

⁵⁸ Zob. Wystąpienie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 10 października 2025 r. (IX.517.269.2025). Zob.:

https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2025-10/Do_DGSW_aresztowani_odziez_10_10_2025.pdf.

suszenie odzieży. W kilku celach brakowało suszarek na pranie, pranie wisiało na kaloryferach, łózkach lub rurach.

76. KMPT wskazuje na potrzebę zapewnienia osadzonym realnej możliwości suszenia odzieży w warunkach Aresztu, co stanowi istotny element godziwych warunków bytowych oraz profilaktyki zdrowotnej. Warto w tym miejscu przytoczyć stanowisko CPT, które co prawda nie wskazuje wprost na obowiązek zapewnienia suszarek do odzieży w zakładach karnych, jednak jednoznacznie podkreśla konieczność utrzymywania czystości oraz zapewnienia warunków higienicznych w celach mieszkalnych⁵⁹. Takie sformułowanie standardów w sposób dorozumiany implikuje konieczność stworzenia możliwości samodzielnego uprania i wysuszenia odzieży przez osoby pozbawione wolności.

77. **KMPT rekomenduje wyposażenie cel mieszkalnych w suszarki do odzieży.**

B. Środki przymusu bezpośredniego

78. Od połowy 2023 r. do końca 2025 r. w Areszcie 12-krotnie stosowano środki przymusu bezpośredniego, w tym 4-krotnie wobec kobiet. Przedstawicielki KMPT dokonały analizy dokumentacji i monitoringu z zastosowania następujących środków przymusu bezpośredniego: z dnia 25 października 2024 r. (siła fizyczna, kajdanki, cela zabezpieczająca), z dnia 25 września 2024 r. (siła fizyczna, kajdanki, cela zabezpieczająca), z dnia 5 sierpnia 2024 r. (siła fizyczna, kajdanki), z dnia 20 listopada 2025 r. (siła fizyczna, kajdanki, cela zabezpieczająca).

79. Zastrzeżenia delegacji KMPT w obszarze stosowania powyższych środków przymusu bezpośredniego dotyczą:

a) nadmiernego, nieproporcjonalnego użycia siły fizycznej (technik obeszwałniających) w postaci bolesnego wykręcania rąk (zapiętych w kajdanki) z tyłu, unoszonych ponad łopatki i głowę, prowadzenia osadzonej w pozycji pochylonej z głową w dół (dwóch funkcjonariuszy wykręca ręce, jeden trzyma głowę w dół), szarpania i ciągnięcia osadzonych podczas przeprowadzania, przyciskania tarczą do ściany, kładzenia na podłodze i dociskanie kolanami. Nagrania pokazują, że osadzone wielokrotnie krzyczały z powodu bólu, płakały, potykały się i przewracały⁶⁰;

⁵⁹ Zob. Standardy CPT dotyczące powierzchni mieszkalnej na jednego więźnia w zakładach karnych, CPT/Inf (2015) 44, s. 7, zob. <https://rm.coe.int/16806cc449>.

⁶⁰ CPT podkreśla, że praktyki m.in. takie jak zmuszanie więźniów do stania twarzą do ściany, wymaganie od więźniów pochylania głów i trzymania rąk złożonych za plecami podczas poruszania się po zakładzie karnym są zbędne z punktu widzenia bezpieczeństwa i w żaden sposób nie przyczyniają się do promowania pozytywnych relacji między personelem a więźniami. Takie działania mają charakter formalny i dystansujący, personel przyjmuje wobec więźniów postawę rygorową, traktując komunikację

- b) nadmiernego stosowania kajdanek.** Osadzona, wobec której stosowano środki przymusu bezpośredniego w dniu 25 października 2024 r., podczas całego pobytu w celi zabezpieczającej (3 godz. i 50 min.) miała założone kajdanki na ręce z tyłu, mimo że nie była agresywna. Ponadto podczas korzystania z toalety również miała zapięte kajdanki na ręce z tyłu, co utrudniało zdjęcie i założenie dolnej części garderoby. Funkcjonariuszka pomagała w podciąganiu jej spodni po załatwieniu potrzeby fizjologicznej. Inna osadzona (25 września 2024 r.) również podczas całego pobytu w celi zabezpieczającej miała kajdanki założone na ręce z tyłu (1 godz. i 54 min), mimo że przez ten czas siedziała spokojnie w rogu na podłodze;
- c) przeprowadzanie kontroli osobistej osadzonej w obecności mężczyzn.** W trakcie stosowania środka przymusu bezpośredniego w dniu 25 września 2024 r. co prawda samą czynność kontroli osobistej osadzonej przeprowadzały 3 funkcjonariuszki, jednak w tym samym pomieszczeniu znajdowało się także 2 mężczyzn funkcjonariuszy (w pozostałych analizowanych nagraniach praktyka ta nie miała miejsca). W świetle standardów międzynarodowych kontrola osobista, jako środek szczególnie inwazyjny i potencjalnie poniżający, powinna być stosowana wyłącznie w sposób minimalizujący poczucie zażenowania osadzonego⁶¹. Zgodnie z Regułami Nelsona Mandeli przeszukania więźniów muszą odpowiadać zasadom proporcjonalności, legalności i konieczności⁶², a Europejskie Reguły Więzienne jednoznacznie wskazują, że proces ten nie może prowadzić do poniżania osoby poddanej kontroli⁶³;
- d) przebieranie osadzonych przed umieszczeniem w celi zabezpieczającej w sposób siłowy.** Na nagraniach monitoringu widać, że w większości analizowanych przypadkach osadzone są skute kajdankami, a funkcjonariuszki dokonują etapowej kontroli, same zdejmując im ubranie i bieliznę.
- e) korzystanie osadzonej z toalety w celi zabezpieczającej w asyście 2 funkcjonariuszek** (w dniu 25 października 2024 r.). W ocenie KMPT fizyczna obecność funkcjonariuszek podczas korzystania osadzonej z toalety (szczególnie podczas defekacji) pozbawia ją minimum intymności i stanowi poniżające traktowanie. Służba Więzienna powinna w takich przypadkach odstępować od tak inwazyjnej formy nadzoru oraz wypracować rozwiązania taktyczne i skoordynować sposób komunikacji z funkcjonariuszami nadzorującymi zachowanie osadzonego za pomocą monitoringu, by zapewnić mu elementarną intymność podczas

werbalną jako marginalny aspekt swojej pracy. Zob. CPT/Inf (2001) 16, par. 26. Dostęp: <https://rm.coe.int/0900001680927e21>.

⁶¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2013 r., [CPT/Inf (2014) 21, par. 106].

⁶² Zob. reguła 50, Europejskie Reguły Więzienne.

⁶³ Zob. reguła 54.4, Europejskie Reguły Więzienne.

korzystania z toalety. Zgodnie ze standardami CPT więźniów przebywających w odosobnieniu powinien mieć możliwość zaspokojenia swoich potrzeb fizjologicznych w godnych warunkach⁶⁴;

- f) przeprowadzanie rozmowy przez psychologa w celi zabezpieczającej w warunkach, gdy osadzona stoi twarzą do ściany, zabezpieczona tarczą oraz w obecności 4 funkcjonariuszy** (w dniu 25 października 2024 r.). Psycholog pozostawał w oddaleniu od osadzonej, a rozmowa sprowadzała się do pytania, czy będzie ona stosowała się do poleceń funkcjonariuszy, oraz poinformowania, że w przeciwnym razie środki przymusu będą kontynuowane. W ocenie KMPT obecność osób trzecich, zastosowane środki bezpieczeństwa oraz treść rozmowy nie sprzyjały budowaniu relacji, poczucia elementarnej zaufania i deeskalacji sytuacji. W konsekwencji rozmowa ta nie miała charakteru pomocowego i sprowadzała się do komunikacji analogicznej do tej prowadzonej przez funkcjonariuszy stosujących środki przymusu bezpośredniego;
- g) niezapewnienie pełnego ubioru na czas pobytu w celi zabezpieczającej.** W dniach 20–21 listopada 2025 r. podczas umieszczenia w celi zabezpieczającej osadzonej w godzinach nocnych (od 20 listopada 2025 r. godz. 22.55 do 21 listopada 2025 r. godz. 10.17, czyli 11 godz. i 22 min) nie wydano na noc piżamy. Po apelu porannym (o godz. 6.40) wraz z elementami pościeli wydanej na noc (materac, koce) odebrano skazanej skarpetki wchodzące w skład bielizny, co jest niezgodne z rozporządzeniem⁶⁵. Wpłynęło to negatywnie na zachowanie skazanej, ponieważ w pomieszczeniu było zimno. Dopiero o godz. 8.20 dostarczono osadzonej kurtkę i koc.
- h) brak indywidualnych identyfikatorów na ubiorze i wyposażeniu funkcjonariuszy biorących udział w interwencji.** Z nagrań z monitoringu wynika, że podczas używania środków przymusu bezpośredniego funkcjonariusze wyposażeni byli w środki ochrony osobistej (m.in. tarcze, kaski, kamizelki ochronne). Taka sytuacja powodowała, że trudno było na nagraniu określić, kto dokładnie wykonywał poszczególne czynności. CPT podkreśla, że identyfikacja funkcjonariuszy biorących udział w takich interwencjach jest istotna z punktu widzenia zabezpieczenia niezbędnych dowodów przeciwko osobom odpowiedzialnym za złe traktowanie więźniów oraz skuteczności dochodzeń w tych sprawach. Dlatego też personel więzienny powinien być zawsze rozpoznawalny,

⁶⁴ CPT używa terminu „solitary confinement” i podkreśla, że chodzi o jakiegokolwiek osadzenie więźnia w izolacji od współwięźniów, np. w rezultacie decyzji sądu, jako zastosowanie sankcji dyscyplinarnej, zapobiegawczy środek administracyjny czy dla ochrony danego osadzonego; zob. Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny, [CPT/Inf (2011) 28, par. 58].

⁶⁵ Zob. § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. poz. 638).

najlepiej przez noszenie znaków identyfikacyjnych na każdym mundurze/kasku przez cały czas pełnienia służby⁶⁶.

80. **Mając na uwadze powyższe, KMPT rekomenduje:**

- **stosowanie środków przymusu bezpośredniego wyłącznie w sytuacjach, gdy jest to absolutnie konieczne, oraz używanie przy tym profesjonalnych technik, które nie potęgują niepotrzebnie bólu i ograniczają w jak największym możliwym stopniu ryzyko wyrządzenia urazów;**
- **dokonanie rewizji praktyki stosowania kajdanek wobec osadzonych i używanie ich tylko w sytuacjach, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku;**
- **przeprowadzanie kontroli osobistej zgodnie z art. 223h § 2 k.k.w., podczas nieobecności osób postronnych i osób odmiennej płci oraz w miejscu niedostępnym dla osób postronnych;**
- **umożliwianie osadzonym umieszczanym w celi zabezpieczającej samodzielne przebranie się w odzież skarbową;**
- **zapewnienie elementarnej intymności osadzonym korzystającymi z toalety w przedsiionku celi zabezpieczającej;**
- **zapewnienie odpowiednich warunków podczas udzielania indywidualnych konsultacji psychologicznych i wsparcia psychologicznego bez obecności osób trzecich;**
- **zapewnienia pełnego ubioru na czas pobytu w celi zabezpieczającej;**
- **przeprowadzenie szkoleń z komunikacji interpersonalnej i deeskalacji napięcia w sytuacjach konfliktowych.**

81. **KMPT rekomenduje ponadto Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie zapewnienie, że funkcjonariusze Służby Więziennej w podległych jednostkach penitencjarnych oraz funkcjonariusze GISW posiadają w każdym momencie (zwłaszcza w czasie stosowania środków przymusu bezpośredniego) indywidualne znaki identyfikacyjne umożliwiające ustalenie tożsamości funkcjonariusza przez odpowiednie organy (np. w formie indywidualnego numeru służbowego noszonego w widocznym miejscu na mundurze, odzieży ochronnej, hełmie).**

C. Traktowanie

82. Podczas wizytacji delegacja KMPT otrzymała zgłoszenia na temat niewłaściwego zwracania się do osadzonych kobiet przez funkcjonariuszy

⁶⁶ Zob. Raport CPT z wizyty na Litwie w 2016 r., CPT/Inf (2018) 2, par. 41 i 42, a także: Raport CPT z wizyty na Węgrzech w 2013 r., CPT/Inf (2014) 13, par. 47 i 49.

i funkcjonariuszki. Miały padać obraźliwe sformułowania, wulgaryzmy, niestosowne żarty i komentarze, np. o charakterze seksualnym lub odnoszące się do wyglądu. Część funkcjonariuszy/funkcjonariuszek zwracała się do osadzonych, nie stosując formy grzecznościowej „pani”. Problematiczny był też brak reakcji lub długi czas oczekiwania na reakcję personelu na prośby osadzonych składane przez wystawianie tzw. kartek – np. co do spotkania z księdzem, wizyty u lekarza, wymiany książki albo odzieży (tego typu zgłoszenia nie są rejestrowane w dokumentacji).

83. Zgodnie ze stanowiskiem CPT⁶⁷ kluczowym elementem humanitarnego systemu penitencjarnego jest właściwie dobrany i przeszkolony personel, który potrafi przyjąć odpowiednią postawę wobec osadzonych. Budowanie pozytywnych relacji powinno być istotą takiego podejścia, gdyż nie tylko ogranicza ryzyko złego traktowania, lecz również sprzyja poprawie bezpieczeństwa i skuteczniejszej kontroli, czyniąc pracę personelu bardziej satysfakcjonującą.

84. Krajowy Mechanizm zaleca kierownictwu jednostki przypomnienie podległym funkcjonariuszom o zasadach etyki zawodowej i konieczności traktowania osadzonych z szacunkiem i godnością.

85. W czerwcu 2025 r. Rzecznik Praw Obywatelskich podjął z urzędu sprawę dotyczącą sposobu udzielenia skazanej kobiecie przepustki losowej (art. 141a § 1 k.k.w.) na pogrzeb jej 4-miesięcznego dziecka⁶⁸. Osadzona, która w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie odbywała zastępczą karę pozbawienia wolności w wymiarze 120 dni, została doprowadzona na pogrzeb dziecka pod konwojem funkcjonariuszy SW, z zastosowaniem szczególnych środków ochronnych w postaci kajdanek zakładanych na ręce i nogi oraz w odzieży skarbowej.

86. W ocenie Rzecznika zobowiązanie osadzonej do korzystania z odzieży skarbowej w trakcie udziału w uroczystości pogrzebowej syna było działaniem, które nosi cechy poniżającego traktowania. Istotne jest, że kobieta dysponowała prywatną odzieżą stosowną do okoliczności i pory roku, a brak było przesłanek, by sądzić, że swoim zachowaniem mogłaby zagrozić bezpieczeństwu realizowanego konwoju. Rzecznik uznał również, że prewencyjne zastosowanie wobec osadzonej środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych w czasie pogrzebu syna naruszało zasadę określoną w art. 4 k.k.w., stanowiącą o obowiązku humanitarnego traktowania. Użycie tego środka było nadmierne i nieuzasadnione. Rzecznik stwierdził ponadto, że nie dochowano zasady pełnego informowania osoby pozbawionej wolności o sposobie udzielenia jej przepustki losowej. Rzecznik stoi na stanowisku, że w decyzji o udzieleniu skazanemu przepustki losowej powinien być precyzyjnie określony sposób realizacji konwoju. W badanej sprawie osadzona nie została

⁶⁷ Zob. Jedenaste Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf (2001)16, par. 26.

⁶⁸ Sygn. sprawy: IX.517.840.2025.

natomiast poinformowana, czy i jakie środki przymusu bezpośredniego będą wobec niej zastosowane w trakcie realizacji przepustki, gdyż dyrektor jednostki nie podjął w tym zakresie decyzji⁶⁹. Zagadnienie udzielania przepustek losowych od wielu lat pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich⁷⁰.

87. Sprawa pozostawała także w zainteresowaniu CZSW, który w lipcu 2025 r. przeprowadził kontrolę Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie, badając okoliczności konwoju i udziału osadzonej w ceremonii pogrzebowej dziecka. Wyniki kontroli wskazały, że takie konwojowanie nie spełniało przesłanek adekwatności i minimalizmu w kontekście prewencyjnego użycia środka przymusu bezpośredniego. Sprawozdanie z kontroli zawiera szereg zaleceń dotyczących sposobu postępowania z osadzoną, która znalazła się w trudnej sytuacji.

88. W trakcie wizytacji KMPT jedna z osadzonych zgłosiła, że kilkanaście dni wcześniej w rozmowie telefonicznej z mężem otrzymała informację o śmierci swojej matki (osadzona przebywała wówczas w OZ w Warszawie-Bemowie). Podczas rozmowy z psychologiem (udokumentowanej w CBDOPW) osadzona zgłosiła chęć uczestnictwa w ceremonii pogrzebowej. Została poinformowana o konieczności dostarczenia wymaganych dokumentów. Cztery dni po rozmowie z psychologiem osadzona została zdegradowana i przeniesiona do Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie. W dokumentacji osadzonej nie ma żadnych informacji na temat dalszego postępowania w sprawie udziału w pogrzebie. Nie zostały także udokumentowane żadne inne oddziaływania bądź rozmowy z funkcjonariuszami działu penitencjarnego, tj. psychologiem, wychowawcą. Z relacji osadzonej wynikało, że była namawiana przez funkcjonariuszy do rezygnacji z udziału w pogrzebie.

89. **KMPT zaleca, aby w każdej sprawie dotyczącej udzielenia osobie pozbawionej wolności zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. administracja więzienna dokładała wszelkich starań, żeby wniosek osadzonego został rozpoznany z należytą uwagą, uwzględniając wszystkie warunki osobiste osadzonych. KMPT zaleca także, aby przypadku śmierci bliskich oferować osadzonym możliwość skorzystania z profesjonalnego, długofalowego wsparcia (np. konsultacji z psychologiem).**

90. W kwestii traktowania przedstawicielki KMPT zwróciły także uwagę, że na oddziale kobiecym F-7 znajdowało się pomieszczenie z metalową klatką, o powierzchni 0,677 m² (zdj. 6).

⁶⁹ Zob. <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przepustka-losowa-pogrzeb-dziecka-odpowiedz-ustalenia>.

⁷⁰ Zob. Wystąpienie Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 23 października 2025 r. do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, IX.517.840.2025. Dostęp: https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2025-10/Do_DGSW_przepustki_losowe_23_10_2025.pdf.

Zdj. 6. Wnętrze pomieszczenia z klatką.

91. Z relacji funkcjonariuszy wynikało, że pomieszczenie nie jest użytkowane, jednak na nienadpisanych jeszcze nagraniach z monitoringu widoczne było, jak w dniu 14 listopada 2025 r. została w nim umieszczona na 2,5 godziny kobieta. Jak ustaliła delegacja KMPT, była to 18-letnia osadzona (objęta profilaktyką presuicydalną), która kilka dni wcześniej dokonała powierzchownych nacięć skórnych. Z dokumentacji osadzonej wynikało, że tego dnia miała myśli autoagresywne, nie nawiązywała kontaktu wzrokowego, płakała, czuła silną potrzebę zrobienia sobie krzywdy, wymagała pilnej konsultacji psychiatrycznej. Została wyprowadzona z celi mieszkalnej i na czas oczekiwania na transport do szpitala psychiatrycznego umieszczona w metalowej klatce (według funkcjonariuszy „ze względów bezpieczeństwa”). Osadzona była cały czas pod nadzorem funkcjonariuszki, która siedziała przy biurku. W trakcie oczekiwania na transport osadzona praktycznie przez cały czas siedziała ze spuszczoną głową, była spokojna.

92. KMPT uznaje, że w konkretnych przypadkach (np. więźniów uznanych za niebezpiecznych, osób agresywnych) może być konieczne stosowanie specjalnych środków bezpieczeństwa. Jednakże praktyka umieszczania w metalowych klatkach osadzonych, którzy nie stwarzają realnego zagrożenia, są w kryzysie psychicznym, samobójczym lub z innych przyczyn (np. podczas przesłuchania lub badania lekarskiego), narusza ich godność i jest uważana za formę poniżającego traktowania⁷¹.

⁷¹ ETPC rozpatrywał szereg spraw dotyczących stosowania metalowych klatek na salach rozpraw i stwierdził naruszenie art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w tym zakresie, ponieważ takie traktowanie nie było uzasadnione względami bezpieczeństwa w danych okolicznościach, takich jak osobowość skarżących, stawiane im zarzuty, ich kartoteka karna lub ich zachowanie. Zob. wyrok ETPC z dnia 17 lipca 2014 r. w sprawie Svinarenko i Slyadnev przeciwko Rosji, skarga nr 32541/08 i 43441/08. Zob. także Raport CPT z Ukrainy z 4-13 sierpnia 2020 r., CPT/Inf (2020) 40, par. 60, w którym Komitet zwrócił uwagę na obecność klatek lub metalowych przegród w pomieszczeniach medycznych.

Nadto sama obecność klatki na wyposażeniu jednostki penitencjarnej stwarza ryzyko jej wykorzystania w celu nieformalnego dyscyplinowania.

93. W związku z powyższym KMPT zaleca zaprzestanie umieszczania osadzonych w metalowej klatce.

D. Opieka medyczna

94. W Areszcie od dwóch miesięcy przebywała tymczasowo aresztowana, która została osadzona miesiąc po porodzie. W trakcie przyjmowania do Aresztu osadzona była w trakcie połogu i laktacji. Miała ze sobą laktator, ale nie pozwolono jej zabrać go ze sobą do celi. Musiała zostawić go w magazynie. Z dokumentacji medycznej wynikało, że w dniu przyjęcia do Aresztu pielęgniarka na pierwszej stronie książeczki zdrowia zamieściła informacje o tym, że osadzona jest miesiąc po porodzie. Na kolejnej stronie znajdował się wpis lekarza przeprowadzającego badanie podmiotowe po przyjęciu do Aresztu. Nie wspomniał nic na temat laktacji osadzonej, ewentualnych dolegliwości z tym związanych oraz nie wydał żadnych zaleceń. Dodatkowo nie wpisał daty badania. Osadzona, oprócz pierwszego badania po przyjęciu, nie była konsultowana przez lekarzy specjalistów, w tym ginekologa. Nie otrzymała żadnych leków na powstrzymanie laktacji, nie miała także konsultacji z pielęgniarką, położną ani psychologiem. Osadzona rozważała dostarczanie odciągniętego mleka do karmienia niemowlęcia, które pozostawało pod opieką ojca. Jednakże na etapie rozmów na ten temat jej pełnomocnika z funkcjonariuszami SW wydawało się to niemożliwe.

95. Delegacja KMPT ma poważne obawy dotyczące braku zaangażowania personelu Aresztu, w szczególności personelu medycznego, w sytuację osadzonej w okresie połogu i laktacji.

96. Kobieta była tymczasowo aresztowana. Nie wiadomo zatem, jak długo będzie trwała jej rozłąka z dzieckiem. W takich sytuacjach należy rozważać różne opcje, aby zapewnić dziecku jak najlepsze warunki rozwoju, a matce odpowiednią opiekę. Należy również wziąć pod uwagę, że pobyt takich kobiet w Areszcie może być krótki i wskazane byłoby utrzymanie laktacji na okres czasowej separacji matki od dziecka, tak by po powrocie do domu kobieta mogła kontynuować karmienie piersią. W każdym przypadku ważne jest także złagodzenie powikłań medycznych i psychicznych wynikających z rozdzielenia matki od niemowlęcia.

97. KMPT zaleca zapewnienie każdej kobiecie, która umieszczona została w Areszcie w okresie poporodowym, odpowiedniej opieki medycznej i psychologicznej, wsparcia laktacyjnego, umożliwienie odciągania pokarmu za pomocą laktatora lub jeśli nie ma przeszkód – zapewnienia niemowlętom dostępu do mleka matki.

98. Analizując dokumentację medyczną, przedstawicielki KMPT natrafiły na przypadek kobiety, która na konsultację ginekologiczną do szpitala zewnętrznego (pacjentka skierowana z SOR do konsultacji ginekologicznej z powodu niedokrwistości spowodowanej poronieniem) przetransportowana została w asyście dwóch funkcjonariuszy. Z dokumentacji medycznej wynika, że „ze względu na brak możliwości przeprowadzenia bezpiecznego badania ginekologicznego (brak żeńskiego personelu ze służby więziennej)” nie wykonano badania i odesłano osadzoną na SOR.

99. KMPT zaleca transportowanie osadzonych kobiet do podmiotów medycznych w asyście funkcjonariuszek, w sytuacji gdy świadczenie zdrowotne miałyby być udzielane w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego – na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli byłoby to konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa.

100. Personel pielęgniarski (5 osób, funkcjonariuszek SW, oraz położna zatrudniona na podstawie umowy o pracę w wymiarze 0,75 etatu) oraz ratownicy medyczni (5 osób) zatrudnieni w Ambulatorium Aresztu pełnią dyżury codziennie w systemie dwuzmianowym w godzinach 6.30–18.30 oraz w systemie jednozmianowym w godzinach 7.30–15.30. W dniach wizytacji występowało 0,25 wakatu pracownika cywilnego na stanowisku pielęgniarki. Czas pracy personelu pielęgniarskiego nie spełnia standardów CPT⁷² i SPT⁷³, które po wizytach w Polsce zaleciły polskiemu rządowi, by w jednostkach penitencjarnych przez cały czas (także nocą) była obecna osoba potrafiąca udzielić pierwszej pomocy oraz przeszkolona w resuscytacji krążeniowo-oddechowej i używaniu defibrylatora (najlepszym rozwiązaniem jest, by taką osobą była wykwalifikowana pielęgniarka).

101. KMPT zaleca wprowadzenie rozwiązań organizacyjnych, które umożliwią całodobową obecność personelu pielęgniarskiego lub ratownika medycznego.

102. W Areszcie zatrudniony jest ginekolog (1/2 etatu). Osadzone w trakcie wizyty lekarskiej u ginekologa informowane są o zasadach samobadania piersi oraz o znaczeniu profilaktyki raka piersi. W przypadku stwierdzenia niepokojących objawów lub zmian chorobowych kierowane są na badania diagnostyczne, takie jak USG piersi czy mammografia. Osadzone mają także możliwość wykonania badania cytologicznego.

103. W zakresie badań profilaktycznych w Areszcie wykonuje się wymagane przepisami prawa⁷⁴ radiologiczne badania klatki piersiowej (wykonywane w ciągu

⁷² Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 76.

⁷³ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 104.

⁷⁴ Zob. § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności (Dz. U. z 2024 r. poz. 1168).

14 dni od przyjęcia, a następnie powtarzane co 24 miesiące). Jednocześnie osadzony zostaje zapoznany z problematyką zakażeń HIV i HCV i ma możliwość skorzystania z badań profilaktycznych w kierunku ww. chorób zakaźnych. W Areszcie prowadzony jest rządowy program profilaktyki zdrowotnej pn. „Leczenie antyretrowirusowe osób żyjących z wirusem HIV w Polsce” z modułem „Leczenie DAA przewlekłego wirusowego zapalenia wątroby typu C pacjentów osadzonych w zakładach penitencjarnych na 2022–2026”.

104. Z informacji przekazanych wizytatorom przez pracowników Ambulatorium Aresztu wynika, że leczenie hormonami antykoncepcyjnymi odbywa się według zaleceń lekarza ginekologa, po wcześniejszej konsultacji osadzonej. Jak ustaliła delegacja KMPT w dniach wizytacji, 5 osadzonych przebywających wówczas w Areszcie stosowało zastępczą terapię hormonalną. W tym miejscu warto zaznaczyć, że antykoncepcja powinna być dostępna w zakładzie karnym na takich samych zasadach jak na wolności, biorąc pod uwagę, że pigułki antykoncepcyjne są stosowane nie tylko w celu zapobiegania ciąży, lecz także w leczeniu innych schorzeń związanych z płcią, takich jak bolesne miesiączkowanie. CPT zauważył, że fakt znacznego zmniejszenia prawdopodobieństwa zajścia w ciążę przez kobietę w czasie pozbawienia jej wolności nie jest wystarczającym powodem, aby wstrzymać przyjmowanie takich leków⁷⁵.

105. Konieczne jest także zwrócenie większej uwagi na osadzone kobiety, które doznają bóli menstruacyjnych oraz objawów menopauzy. Z doświadczenia KMPT wynika, że temat menstruacji i menopauzy w miejscach detencji jest marginalizowany, a często nawet bagatelizowany. Świadomość ich wpływu na codzienne funkcjonowanie jest mniejsza niż w przypadku innych problemów zdrowotnych. Menopauza może wywoływać szeroką gamę objawów fizycznych, emocjonalnych i psychicznych. Stres związany z uwięzieniem może te objawy pogłębiać⁷⁶.

106. **KMPT zaleca, aby udzielać kobietom wsparcia w zakresie np. tworzenia warunków do utrzymania higieny intymnej w okresie menstruacji i menopauzy, dostępu do wentylatorów, regularnych zmian ubrań, utrzymania odpowiedniego nawodnienia organizmu, wzmacniania kości i innych, wynikających z indywidualnych potrzeb. Dodatkowym wzmocnieniem będzie zwiększenie asortymentu więziennej kantyny (po konsultacjach z więzienną służbą zdrowia) o środki ogólnodostępne na bóle menstruacyjne, preparaty łagodzące objawy menopauzy, szerszą ofertę środków higienicznych dla kobiet (np. pod pasek zróżnicowanych cenowo i według potrzeb, kubeczków menstruacyjnych, bielizny).**

⁷⁵ Pozbawienie wolności kobiet. Wyciąg z Dziesiątego Sprawozdania Ogólnego, CPT/Inf (2000) 13, par. 33, <https://rm.coe.int/16806cd378>.

⁷⁶ Zob. <https://nationalpreventivemechanism.org.uk/document/npm-guidance-the-menopause-in-places-of-deprivation-of-liberty-in-the-uk>.

107. Od wielu lat RPO monitoruje sposób realizacji prawa osób pozbawionych wolności do opieki medycznej w zakładach karnych i aresztach śledczych. W wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości przedstawiono zbiorczo liczne postulaty (dotyczące całej populacji osadzonych) w zakresie więziennej służby zdrowia⁷⁷.

E. Kontrola osób pozbawionych wolności, miejsc i przedmiotów

108. W celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku oraz zapobiegania popełnianiu przestępstw na terenie Aresztu osadzone poddawane są różnym rodzajom kontroli, określonym w art. 223f k.k.w. Najczęściej jest to kontrola pobieżna, polegająca na wzrokowym i manualnym sprawdzeniu lub użyciu środków technicznych przeznaczonych do wykrywania przedmiotów niedozwolonych lub substancji psychoaktywnych. W niektórych sytuacjach, np. podczas opuszczania oddziału mieszkalnego na widzenia lub po powrocie z pracy, osadzone poddawane są kontroli osobistej polegającej na zdjęciu obuwia i ubrań (w tym bielizny), zrobieniu przysiadu oraz kaszlnięciu, nawet gdy kobieta jest w trakcie menstruacji. Czasami osadzone proszone są o zdjęcie podpaski i przekazanie funkcjonariuszce do sprawdzenia lub wyrzucenie jej do kosza. Pomieszczenia (niemonitorowane), w których przeprowadzano tego typu kontrole, nie były wyposażone w środki higieniczne dla kobiet. W ocenie KMPT wszystkie pomieszczenia, w których odbywa się kontrola osobista kobiet, powinny być wyposażone w jednorazowe maty/dywaniki papierowe oraz środki higieniczne dla kobiet.

109. KMPT wyraża zaniepokojenie praktyką szczegółowej kontroli osobistej podczas menstruacji. Konieczność zdjęcia bielizny i środków higienicznych, przykucnięcia i kaszlnięcia podczas okresu w obecności funkcjonariuszki jest naruszeniem prywatności i godności ludzkiej. Osadzone często określają taką kontrolę jako upokarzającą i czują się bardzo zawstydzone, kiedy o tym opowiadają⁷⁸.

110. KMPT podkreśla, że przeprowadzanie kontroli osobistych z koniecznością rozebrania się do naga, zaglądania w otwory ciała, szczególnie wobec kobiet menstruujących, powinno być stosowane w sposób zindywidualizowany, w warunkach zapewniających godność, bez stosowania upokarzających praktyk (takich jak zdejmowanie środków higienicznych i niedostarczanie zastępczych) i tylko wówczas, gdy użycie wykrywającego sprzętu elektronicznego jest niewystarczające.

111. Wiele standardów międzynarodowych wskazuje, iż powinno dążyć się do stosowania alternatywnych metod przeszukań, np. skanery ciała (X-rays), wykrywacze

⁷⁷ Wystąpienie generalne RPO z 16 października 2024 r., KMP.571.24.2024.

⁷⁸ Podobna praktyka odnotowana została podczas wizytacji zakładów karnych dla kobiet we Francji w 2022 r.: <https://www.apt.ch/global-report/france>.

metali, krzesła BOSS (Body Orifice Security Scanner) w celu zastąpienia kontroli osobistych i inwazyjnych przeszukań ciała, które stanowią poważną ingerencję w prywatność i mogą prowadzić do szkodliwych psychologicznych i fizycznych skutków (dotyczy to w szczególności osób, które doświadczyły przemocy seksualnej)⁷⁹. Wizytowany Areszt wyposażony był jedynie w ręczne wykrywacze metali, urządzenie do kontroli bagażu oraz bramki do wykrywania metalu przy wejściu do jednostki.

F. Kontakt ze światem zewnętrznym

112. Analiza zestawienia kar dyscyplinarnych w latach 2023–2025 wykazała, że drugą co do częstotliwości karą wymierzaną osadzonym było pozbawienie możliwości korzystania z widzeń i samoinkasującego aparatu telefonicznego na okres do 28 dni (372 razy, w tym 248 razy wobec kobiet)⁸⁰. Z informacji zebranych przez delegację KMPT wynikało, że kara ta była także stosowana wobec kobiet, które mają dzieci poniżej 15 roku życia (analizując dokumentację na miejscu, przedstawicielki KMPT dotarły do 13 kobiet, które były matkami małych dzieci, i jednocześnie wykonywano wobec nich ww. karę dyscyplinarną).

113. W ocenie KMPT środek dyscyplinarny w postaci zakazu kontaktów między osadzonymi a ich rodzinami może znacząco zaszkodzić budowaniu właściwych relacji, spowodować dalsze łamanie zasad wywołane frustracją, nie przynosząc przy tym żadnych korzyści dyscyplinarnych. Wprowadzenie takiego rodzaju kary stoi ponadto w sprzeczności z Regułami z Bangkoku⁸¹. CPT podkreśla, że umożliwienie osobom pozbawionym wolności utrzymywania rozsądnie szerokiego kontaktu ze światem zewnętrznym ma zasadnicze znaczenie. Zasadą nadrzędną powinno być wspieranie kontaktów z otoczeniem zewnętrznym, a wszelkie ograniczenia w tym zakresie mogą być wprowadzane wyłącznie z poważnych względów bezpieczeństwa lub z uzasadnionych przyczyn organizacyjnych⁸².

114. W związku z powyższym Krajowy Mechanizm rekomenduje odstąpienie od stosowania kar polegających na pozbawieniu kontaktu ze światem zewnętrznym, a jeżeli uznane ono zostanie za konieczne – o wyłączenie stosowanie ich do przypadków uzasadnionych najpoważniejszymi przesłankami

⁷⁹ Zob. Reguła 20 Reguł z Bangkoku. Zob. także: Women in detention: Body searches – Improving protection in situations of vulnerability, January 2022, Association for the Prevention of Torture, s. 4; Przemoc seksualna i przemoc związana z płcią w miejscach pozbawienia wolności – zapobieganie i reagowanie. Standardy, rozwiązania, przykłady z regionu OBWE, OSCE/ODIHR, 2023 r., s. 105-111.

⁸⁰ Najczęściej wymierzaną karą w Areszcie w latach 2023–2025 była nagana (709 razy, w tym 563 wobec kobiet).

⁸¹ Zob. Reguła 23: Sankcje dyscyplinarne dla osadzonych kobiet nie mogą obejmować zakazu kontaktów rodzinnych, zwłaszcza z dziećmi.

⁸² Zob. Drugi Raport Generalny CPT, CPT/Inf (92) 3, par. 51.

oraz rozważenie wcześniej alternatywnych środków dyscyplinujących, które nie ingerują w fundamentalne prawa osadzonych do kontaktu z rodziną.

115. Wizytatorzy KMPT starali się ustalić, w jaki sposób personel Aresztu realizował zadania określone w art. 87a k.k.w., czyli uwzględniał wobec osadzonych (w tym przypadku kobiet) sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15 potrzebę inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi, wywiązywania się z obowiązków alimentacyjnych oraz świadczenia pomocy materialnej dzieciom, a także współdziałania z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, w których te dzieci przebywają.

116. Jak ustalono, w Areszcie nie prowadzi się rejestru osadzonych sprawujących stałą pieczę nad dzieckiem do lat 15. Niemniej jednak podczas rozmowy wstępnej wychowawca dopytuje o sytuację rodzinną. Liczba dzieci i ich wiek są też czasami odnotowywane w Centralnej Bazie Osób Pozbawionych Wolności, lecz wiedza ta nie jest wykorzystywana do realizacji wspomnianego wyżej zadania, częściej do określenia i wpisania na listę osób odwiedzających⁸³. Personel działu penitencjarnego poinformował wizytujące, że wytyczne zawarte w art. 87a k.k.w. realizowane są w Areszcie przez spotkania integracyjne z okazji Dnia Dziecka i Mikołajek.

117. Pracownicy działu penitencjarnego wskazali, że częstym problemem zgłaszanym przez osadzone kobiety jest brak kontaktu z dziećmi, tęsknota oraz troska o ich los. Z rozmów z osadzonymi oraz losowych wpisów w CBDOPW wynikało, że osadzone zgłaszały się do psychologów z nadzieją na pomoc i wsparcie w zakresie kontaktów z dziećmi. Przykładowe wpisy:

- z dnia 7 listopada 2025 r.: „Osadzona pierwszy raz w izolacji penitencjarnej. Podaje, że ma 7-letniego syna z Zespołem Downa. Skazana martwi się, co się dzieje z jej dzieckiem, ponieważ policja nie zezwoliła jej na odebranie dziecka z przedszkola terapeutycznego przez osobę najbliższą. (...) Skazana martwi się, czy syn pozwoli karmić się osobie obcej. Wyjaśniłem osadzonej, jakie kroki może podjąć w tym zakresie”;
- z dnia 22 września 2025 r.: (cudzoziemka) „Zgłoszenie osadzonej w ramach poradnictwa psychologicznego dot. radzenia sobie z emocjami związanymi z pobytem w Areszcie oraz tęsknotą za dzieckiem. Obecnie nie wie, w jakiej placówce w Polsce przebywa jej dziecko. Włączono oddziaływania psychoedukacyjne oraz korekcyjne, w tym profilaktykę autoagresji. Zachęcana

⁸³ Na kwestię rejestrowania dzieci kobiet przyjmowanych do zakładu zwracają uwagę Reguły z Bangkoku: Liczbę i dane osobowe dzieci kobiety przyjmowanej do zakładu karnego rejestruje się w chwili przyjęcia. Akta zawierają, bez uszczerbku dla praw matki, co najmniej imiona i nazwiska dzieci, ich wiek oraz, jeżeli nie towarzyszą matce, ich miejsce pobytu oraz status pieczy lub opieki nad dziećmi. Wszystkie informacje dotyczące tożsamości dzieci są traktowane jako poufne, a wykorzystanie takich informacji zawsze musi być zgodne z wymogiem uwzględniania najlepszego interesu dzieci (Reguła 3).

do dalszego kontaktu z psychologiem. Nie werbalizuje myśli rezygnacyjnych ani zamiarów samobójczych tu wskazując na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem po opuszczeniu Aresztu”.

118. Separacja matki przebywającej w więzieniu od dziecka jest trudnym doświadczeniem, które może powodować u każdego z nich poważny uraz emocjonalny. Wpisy w CBDOPW, choć dotyczące ważnych dla osadzonych spraw, wydają się zdawkowe, nie rozwijają tematu rozłąki i kontaktu z dzieckiem. W ocenie KMPT funkcjonariusze/funkcjonariuszki Aresztu powinni dokładać więcej starań, aby łagodzić negatywne objawy rozdzielenia przez udzielanie wsparcia, ułatwianie stałego kontaktu, pracy nad poziomem stresu i umiejętnościami rodzicielskimi.

119. Analiza Zarządzenia Nr 30/2025 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie z dnia 31 marca 2025 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie doprowadziła do ustalenia, że nie zawiera on informacji o tym, że skazani, o których mowa w art. 87a k.k.w., mają prawo do dodatkowego widzenia z dziećmi (art. 105a § 3 k.k.w.).

120. KMPT rekomenduje podejmowanie systematycznych i szerszych działań w obszarze wsparcia osadzonych, o których mowa w art. 87a k.k.w., w zakresie inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi, współpracy z placówkami, w których dzieci osadzonych przebywają, oraz uzupełnienie porządku wewnętrznego o informację, że mają oni prawo do dodatkowego widzenia z dziećmi.

121. W Areszcie, przy ogólnej sali widzeń, znajdował się niewielki pokój dla matki i dziecka (zdj. 7), wyposażony jedynie w przewijak i dwa krzesła. KMPT ocenia pozytywnie wyodrębnienie takiego pomieszczenia. Warto jednak, aby znalazły się w nim akcesoria (np. zabawki dla dzieci, kolorowanki, książki) i meble (np. stół, wielofunkcyjne krzeselka dla dzieci) sprzyjające wspólnemu spędzeniu czasu. Delegacja KMPT zauważyła także, że mimo funkcjonowania takiego pokoju widzenie matki z 3-miesięcznym dzieckiem w dniu 19 stycznia 2026 r. odbywało się na ogólnej sali widzeń, w obecności innych odwiedzających. Ponadto delegacja KMPT ustaliła, że w kantine nie ma produktów dla małych dzieci. Jest to często problematyczne dla rodziców, ponieważ nie można na teren Aresztu wnosić ani jedzenia (butelka do karmienia może być wniesiona tylko pusta), ani środków higienicznych, np. pieluch (według relacji niektórych funkcjonariuszy rodzic może wnieść jedną pieluchę na zmianę)⁸⁴.

⁸⁴ Treść § 47 pkt 13 Zarządzenia Nr 30/2025 Dyrektora Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie z dnia 31 marca 2025 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie wskazuje na to, że wnoszenie na widzenia przez osoby odwiedzające jakichkolwiek artykułów spożywczych i innych produktów lub przedmiotów jest niedozwolone. Problem zakazu wnoszenia na widzenia w więzieniach jedzenia dla małych dzieci był sygnalizowany przez RPO w 2018 r.,

Zdj. 7. Wnętrze pokoju dla matki i dziecka.

122. W związku z tym KMPT zachęca do dokonania przeglądu pomieszczeń, do których dostęp mają dzieci osób pozbawionych wolności, i kreowania w nich środowiska jak najmniej opresyjnego, sprzyjającego zabawie i interakcji z rodzicem. Kantyna więzienna, w której osoby odbywające widzenie mogą zakupić poczęstunek, również powinna posiadać w swojej ofercie produkty odpowiednie dla małych dzieci.

G. Edukacja, praca, zajęcia kulturalno-oświatowe oraz oddziaływania resocjalizacyjne i psychologiczne dla osadzonych

123. W dniu wizytacji żadna z osadzonych kobiet nie korzystała z edukacji i nauczania. Z przedstawionych informacji wynikało, że od początku 2025 r. 7 skazanych mężczyzn złożyło wnioski o nauczanie w przywieziennych szkołach, z czego 5 z nich zostało przyjętych do nauczania. W 2025 r. nie odnotowano w Areszcie próśb osadzonych o podjęcie nauczania zgodnie z art. 130 § 5 k.k.w.⁸⁵

124. W latach 2023–2025 zorganizowano 4 kursy dla osadzonych, w tym 1 dla mężczyzn (technolog robót wykończeniowych, który ukończyło 10 mężczyzn). Kursy dedykowane kobietom przygotowywały do następujących zawodów: profesjonalne sprzątanie – pracownik utrzymania czystości (dwie edycje, ukończyło 19 osadzonych kobiet), florystyka (kurs ukończyło 9 osadzonych kobiet).

125. W wizytowanej jednostce na dzień 18 listopada 2025 r. zatrudnionych było 159 osadzonych, w tym 76 kobiet (12 tymczasowo aresztowanych). Jak wynika z uzyskanych danych, wśród osób zatrudnionych odpłatnie było 42 mężczyzn

sygn. IX.517.2564.2017. Dostęp: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/dlaczego-matki-nie-moga-wnosic-na-widzenia-w-wiezieniach-jedzenia-dla-swych-malych-dzieci>.

⁸⁵ W uzasadnionych wypadkach skazany może, na własny koszt, kształcić się w szkołach poza obrębem zakładu karnego za zgodą dyrektora zakładu. Koszty kształcenia skazanego poza obrębem zakładu karnego, ze względu na szczególne okoliczności, mogą być poniesione przez zakład karny.

(zatrudnionych u kontrahentów zewnętrznych, w przywieźniennych przedsiębiorstwach państwowych, na cele społeczne na rzecz podmiotów i instytucji, pozostali wykonywali prace porządkowe i pomocnicze na rzecz jednostki) i 19 kobiet (prace porządkowe i pomocnicze na rzecz jednostki). Nieodpłatne zatrudnienie (art. 123a § 1 k.k.w.) znajdowało 98 osadzonych, w tym 57 kobiet. Reasumując, wewnątrz jednostki zatrudnionych było 138 osadzonych, w tym 76 kobiet, zaś poza terenem jednostki – 21 osadzonych mężczyzn. Z przekazanych KMPT danych wynika, że kobiety w Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie pracują w: magazynie żywnościowym, kuchni, radiowęźle, bibliotece, w charakterze sprzątających i obsługi świetlicy.

126. W latach 2023–2025 osadzeni (kobiety i mężczyźni) uczestniczyli w zajęciach kulturalno-oświatowych i programach resocjalizacyjnych na terenie Aresztu lub poza nim. Dla kobiet były to m.in. zajęcia taneczne, teatralne (prowadzone przez Fundację Dom Kultury), czytelnicze, poprawnej polszczyzny, arteterapii, tworzenia murali, ogrodnicze, zajęcia artystyczne i sensoryczne przy współpracy z pracownikami Narodowej Galerii Sztuki Zachęta, zajęcia z przedsiębiorczości, zajęcia edukacyjno-zdrowotne z profilaktyki HIV i HCV, zajęcia edukacyjno-zdrowotne o menopauzie prowadzone przez przedstawicieli Fundacji Kulczyk Foundation, warsztaty medytacji. W ramach programu „Tworzymy lepszy świat dla kobiet” realizowany był projekt dla kobiet odbywających karę więzienia „W Kratkę”. Ponadto w radiowęźle emitowane są nagrane audycje w formie podcastu (we współpracy z III Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym Warszawa Praga-Południe w Warszawie) dotyczące pomocy postpenitencjarnej w zakresie udzielania pomocy przez kuratora zawodowego i rodzinnego.

127. KMPT zaleca włączenie do oferty programów resocjalizacyjnych i psychologicznych dla kobiet także zagadnień przeznaczonych dla osób z doświadczeniem przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej.

H. Cudzoziemki

128. W dniach wizytacji w Areszcie przebywały 24 kobiety, obywatelki następujących państw: Ukraina (17), Białorusi (3), Rumunia (2), Gruzja (1), Szwecja (1), Kamerun (1). Z informacji zawartych w CBDOPW wynikało, że z 4 z nich możliwa była rozmowa w języku polskim, z kolei w przypadku 6 kobiet zaznaczono, że komunikacja jest trudna z powodu bariery językowej. W pozostałych przypadkach nie odnotowano, w jakim języku przebiegała komunikacja oraz w jakim języku osoby te zostały poinformowane o przysługujących im prawach i zasadach odbywania kary pozbawienia wolności.

129. Jednostka nie dysponowała urządzeniami technicznymi ułatwiającymi komunikację z osobami nieposługującymi się językiem polskim. Nie była wyposażona

ani w translatory przenośne, ani stacjonarne, które mogą być wykorzystywane w różnych sytuacjach wymagających szybkiego tłumaczenia, jak ma to miejsce w wielu innych więzieniach⁸⁶. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że zgodnie z § 57 pkt 3 zarządzenia nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2024 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, komunikowanie się z osadzonym cudzoziemcem odbywa się w razie potrzeby z wykorzystaniem tłumaczy, dostępnych środków technicznych oraz materiałów informacyjnych w odpowiednich językach.

130. Jediną treścią udostępnianą cudzoziemcom jest Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych, ukaranych oraz cudzoziemców⁸⁷ (w językach: angielskim, niemieckim, ukraińskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim).

131. KMPT wielokrotnie podkreślał, że wszyscy więźniowie mają prawo i potrzebę otrzymania zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych dla nich kwestiach – przysługujących im prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg. Szczególnie ważna jest tutaj sytuacja cudzoziemców, którzy najczęściej nie znają języka polskiego oraz prawa i procedur obowiązujących w Polsce. Istotne znaczenie w takich sytuacjach ma reguła 30.1 Europejskich Reguł Więziennych, stwierdzająca, iż w momencie przyjęcia – i tak często, jak jest to potrzebne, również później – wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją, o przepisach regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym. Ponadto potrzeby językowe zaspokajają się przez używanie kompetentnych tłumaczy oraz zapewnianie materiałów pisemnych w językach używanych w określonym zakładzie⁸⁸.

132. W przypadku postępowania z osadzonymi będącymi cudzoziemcami KMPT każdorazowo zaleca, aby postępować według następujących zasad:

- odnotowywać w dokumentacji więźnia informację o barierze językowej;
- zaopatrzyć jednostkę w informatory dla cudzoziemców i za każdym razem wydawać je osadzonym, w odpowiednim dla nich języku;
- informować więźnia o jego prawach i obowiązkach w języku dla niego zrozumiałym oraz odnotowywać w dokumentacji, w jakim języku zostały wykonane obowiązki informacyjne i kto brał udział w czynnościach z udziałem więźnia (np. tłumacz);

⁸⁶ Zob. Raport KMPT z wizytacji Aresztu Śledczego w Gdańsku, z dnia 16 stycznia 2026 r.

Zob: <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2026-01/Raport%20-%20A%C5%9A%20Gda%C5%84sk%202025.pdf>.

⁸⁷ Znajdujący się na stronie Służby Więziennej, zob. <https://www.sw.gov.pl/strona/informator-dla-cudzoziemcow-tymczasowo-aresztowanych-skazanych-oraz-ukaranych>.

⁸⁸ Reguła 38.3 Europejskich Reguł Więziennych.

- dokonywać tłumaczenia wszelkich istotnych dla więźnia dokumentów (np. porządku wewnętrznego, oświadczeń, decyzji) na język dla niego zrozumiały, zwłaszcza gdy dokumenty te niosą dla więźnia określone skutki i musi on poświadczyć pisemnie fakt zapoznania się z nimi;
- korzystać z pomocy tłumacza, zwłaszcza w trakcie rozmowy wstępnej i świadczenia medycznego, gdzie więzień może zgłosić stosowanie wobec niego przemocy.

133. **KMPT rekomenduje postępowanie z cudzoziemcami zgodnie z wyżej wskazanymi zasadami, co zapewni pełną realizację praw osadzonych oraz właściwe standardy traktowania.**

J. Personel

134. W oddziałach dla kobiet służbę pełnią funkcjonariuszki oraz 4 funkcjonariuszy (3 na stanowisku wychowawcy i 1 na stanowisku psychologa).

135. W Areszcie Śledczym w Warszawie-Grochowie, ze względu na braki kadrowe, nie były zachowane normy związane z pracą wychowawców⁸⁹. W dziale penitencjarnym brakowało 5 wychowawców (3 osób w oddziałach dla mężczyzn i 2 osób w oddziałach dla kobiet). **W związku z powyższym KMPT zwraca się o udzielenie informacji, czy braki kadrowe na stanowiskach wychowawców zostały uzupełnione.**

136. Z informacji przekazanych przedstawicielom KMPT po zakończeniu wizytacji wynikało, że w latach 2023–2025 w Areszcie realizowane były szkolenie dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie m.in. na temat: ochrony praw człowieka i humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, zapobiegania stosowaniu przemocy wobec osób pozbawionych wolności z jednoczesnym informowaniem funkcjonariuszy i pracowników SW o konsekwencjach prawnych w sytuacjach niedopełnienia obowiązków służbowych, etyki zachowań i sprawnej komunikacji interpersonalnej podczas realizacji zadań służbowych, postępowania z osadzonymi LGBT+, cudzoziemcami, starszymi, ciężko chorymi oraz niepełnosprawnymi intelektualnie i fizycznie, Reguł z Bangkoku, Protokołu stambulskiego, sposobów udzielania pierwszej pomocy, a także przeprowadzono praktyczne i teoretyczne szkolenie z zakresu użycia środków przymusu bezpośredniego.

⁸⁹ Zgodnie z zarządzeniem nr 103/24 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 27 grudnia 2025 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, wychowawca prowadzi oddziaływania penitencjarne w grupie wychowawczej nieprzekraczającej 40 skazanych, ukaranych i tymczasowo aresztowanych lub 60 tymczasowo aresztowanych.

137. **KMPT wysoko ocenia ofertę dotychczasowych szkoleń prowadzonych w Areszcie. Jednocześnie rekomenduje włączanie do programów szkoleniowych funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Aresztu zagadnień związanych m.in. z: deeskalacją napięcia w sytuacjach konfliktowych, sposobami radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałaniem wypaleniu zawodowemu.** Konieczność właściwego przeszkolenia i przygotowania personelu więziennego do pełnienia obowiązków jest zawarta w większości standardów międzynarodowych⁹⁰.

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie:

1. przeprowadzenie gruntownej modernizacji systemu grzewczego w celu zapewnienia osadzonym i funkcjonariuszom odpowiedniego ogrzewania w sezonie grzewczym;
2. umieszczanie kobiet pozbawionych wolności w odpowiednich dla nich oddziałach, uwzględniając zasadę separacji osadzonych kobiet od mężczyzn oraz odbywania kary we właściwym systemie;
3. polepszenie warunków materialnych przez remont i odświeżenie pomieszczeń, naprawę usterek, wymianę wyeksploatowanych materacy, ręczników, czajników, zapewnienie odpowiedniego wyposażenia cel, systematycznego dostarczania niezbędnych środków higienicznych (papier toaletowy, podpaski), a także zadbanie o bezpieczną utylizację zużytych środków menstruacyjnych, czyli m.in. wyposażenie cel mieszkalnych w kosze z pokrywą przeznaczone na zużyte środki higieniczne;
4. obowiązkowe informowanie osadzonych kobiet o możliwości otrzymania stanika, a osób tymczasowo aresztowanych o możliwości uzyskania brakującej odzieży odpowiedniej do panujących warunków pogodowych oraz bielizny na zmianę;
5. poprawę warunków na placach spacerowych przez wyposażenie ich m.in. w sprzęt sportowy lub inne akcesoria pozwalające na angażowanie się w różnorodne formy aktywności fizycznej, przynoszące korzyści dla zdrowia i samopoczucia;
6. przegląd i analizę usytuowania i funkcjonowania maskowania stref prywatności w przekazywanych obrazach z toalet, części celi mieszkalnej

⁹⁰ Zob. Reguły Mandeli (Reguły 75-76) oraz Europejskie Reguły Więzienne (Reguła 81).

- przeznaczonej do celów sanitarno-higienicznych – i montażu ich w sposób uniemożliwiający ukazywanie intymnych części ciała osadzonych oraz wykonywanych przez nie intymnych czynności fizjologicznych i kąpieli;
7. uwzględnienie w najbliższych planach remontowych wytycznych zawartych w Instrukcji nr 3/2025 DGSW z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie postępowania z osadzonymi kobietami i dążenie do utworzenia wymienionych w nim pomieszczeń w oddziałach;
 8. dokonanie przeglądu zasadności stosowania przesłon okiennych oraz ich pozostawienie wyłącznie w miejscach, gdzie ich zastosowanie jest niezbędne; w odniesieniu do przesłon starszego typu zaleca się ich wymianę na rozwiązania konstrukcyjne, które nie będą ograniczały cyrkulacji powietrza oraz dostępu do naturalnego światła w celach mieszkalnych;
 9. wyposażenie cel mieszkalnych w suszarki do odzieży;
 10. stosowanie środków przymusu bezpośredniego wyłącznie w sytuacjach, gdy jest to absolutnie konieczne, oraz używanie przy tym profesjonalnych technik, które nie potęgują niepotrzebnie bólu i ograniczają w jak największym możliwym stopniu ryzyko wyrządzenia urazów;
 11. dokonanie rewizji praktyki stosowania kajdanek wobec osadzonych i używanie ich tylko w sytuacjach, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku;
 12. przeprowadzanie kontroli osobistej zgodnie z art. 223h § 2 k.k.w., podczas nieobecności osób postronnych i osób odmiennej płci oraz w miejscu niedostępnym dla osób postronnych;
 13. umożliwianie osadzonym umieszczanym w celi zabezpieczającej samodzielnego przebrania się w odzież skarbową;
 14. zapewnienie elementarnej intymności osadzonym korzystającym z toalety w przedsiönku celi zabezpieczającej;
 15. zapewnienie odpowiednich warunków podczas udzielania konsultacji psychologicznych i wsparcia psychologicznego bez obecności osób trzecich;
 16. zapewnienie pełnego ubioru na czas pobytu w celi zabezpieczającej;
 17. przypomnienie podległym funkcjonariuszom o zasadach etyki zawodowej i konieczności traktowania osadzonych z szacunkiem i godnością;
 18. dokładanie wszelkich starań, aby w każdej sprawie dotyczącej udzielenia osobie pozbawionej wolności zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. wniosek osadzonego został rozpoznany z należytą uwagą, uwzględniając wszystkie warunki osobiste osadzonych;
 19. umożliwianie osadzonym skorzystania z profesjonalnego, długofalowego wsparcia (np. konsultacji z psychologiem) w przypadku śmierci bliskich;
 20. zaprzestanie umieszczania osadzonych w metalowej klatce;

21. zapewnienie każdej kobiecie, która umieszczona została w Areszcie w okresie poporodowym, odpowiedniej opieki medycznej i psychologicznej, wsparcia laktacyjnego, a także umożliwienie odciążania pokarmu za pomocą laktatora lub jeśli nie ma przeszkód – zapewnienia niemowlętom dostępu do mleka matki;
22. transport osadzonych kobiet do podmiotów medycznych w asyście personelu żeńskiego, w sytuacji gdy świadczenie zdrowotne miałyby być udzielane w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego – na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli byłoby to konieczne do zapewnienia bezpieczeństwa;
23. wprowadzenie rozwiązań organizacyjnych, które umożliwią całodobową obecność personelu pielęgniarstwa lub ratownika medycznego;
24. tworzenie warunków do utrzymania higieny intymnej w okresie menstruacji i menopauzy, dostępu do wentylatorów, regularnych zmian ubrań, utrzymanie odpowiedniego nawodnienia organizmu, wzmacnianie kości – i innych działań wynikających z indywidualnych potrzeb;
25. zwiększenie asortymentu więziennej kantyny (po konsultacjach z więzienną służbą zdrowia) o środki ogólnodostępne na bóle menstruacyjne, preparaty łagodzące objawy menopauzy, szerszą ofertę środków higienicznych dla kobiet (np. podpaski zróżnicowane cenowo i według potrzeb, kubeczki menstruacyjne, bieliznę);
26. wyposażenie pomieszczenia do kontroli osobistej kobiet w jednorazowe maty/dywaniki papierowe oraz środki higieniczne dla kobiet;
27. przeprowadzanie kontroli osobistych z koniecznością rozebrania się do naga, zagładania w otwory ciała, szczególnie wobec kobiet menstruujących – w sposób zindywidualizowany, w warunkach zapewniających godność, bez stosowania upokarzających praktyk (takich jak zdejmowanie środków higienicznych i niedostarczanie zastępczych) i tylko wówczas, gdy użycie wykrywającego sprzętu elektronicznego jest niewystarczające;
28. odstąpienie od stosowania kar polegających na pozbawieniu kontaktu ze światem zewnętrznym, a jeżeli uznane ono zostanie za konieczne – wyłączenie stosowania ich do przypadków uzasadnionych najpoważniejszymi przesłankami oraz rozważenie wcześniej alternatywnych środków dyscyplinujących, które nie ingerują w fundamentalne prawa osadzonych do kontaktu z rodziną;
29. podejmowanie systematycznych i szerszych działań w obszarze wsparcia osadzonych, o których mowa w art. 87a k.k.w., w zakresie inicjowania, podtrzymywania i zacieśniania ich więzi uczuciowej z dziećmi, współpracy z placówkami, w których dzieci osadzonych przebywają, oraz uzupełnienie

- porządku wewnętrznego o informację, że mają oni prawo do dodatkowego widzenia z dziećmi;
30. dokonanie przeglądu tych pomieszczeń, do których mają dostęp dzieci osób pozbawionych wolności, i kreowanie w nich środowiska jak najmniej opresyjnego, sprzyjającego zabawie i interakcji z rodzicem;
 31. włączenie do oferty programów resocjalizacyjnych i psychologicznych dla kobiet zagadnień przeznaczonych dla osób z doświadczeniem przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej;
 32. postępowanie z cudzoziemcami zgodnie z zasadami opisanymi w pkt 132;
 33. zorganizowanie pracy psychologów tak, aby była ona w miarę możliwości rozłożona równomiernie, zapewniała podobne obciążenie pracowników i oferowała zbliżone możliwości korzystania osadzonych z ich wsparcia;
 34. włączenie do programów szkoleniowych zagadnień wymienionych w pkt 137.

b) Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Warszawie:

1. zapewnienie Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Warszawie-Grochowie środków finansowych na realizację tych spośród powyższych zaleceń, które wymagają nakładów finansowych;
2. zapewnienie, że funkcjonariusze Służby Więziennej w podległych jednostkach penitencjarnych oraz funkcjonariusze GISW posiadają w każdym momencie (zwłaszcza w czasie stosowania środków przymusu bezpośredniego) indywidualne znaki identyfikacyjne umożliwiające ustalenie tożsamości funkcjonariusza przez odpowiednie organy (np. w formie indywidualnego numeru służbowego noszonego w widocznym miejscu na mundurze, odzieży ochronnej, hełmie).

VII. Informacje dodatkowe

Na podstawie art. 20 OPCAT Krajowy Mechanizm zwraca się do Dyrektora Zakładu Karnego w Warszawie-Grochowie o udzielenie informacji wnioskowanych w pkt 135 niniejszego raportu.

Opracowała: Justyna Józwiak

Za Zespół podpisuje:

Katarzyna Kopystyńska
Zastępczyni Dyrektora Zespołu
/-podpisano elektronicznie/